

Голас Радзімы

№ 7 (2097)
16 лютага 1989 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

ВЕТЭРАН

І ў дзяцінстве, і пазней, у юнацкія гады, Іван Шмея ведаў, каго браць за ўзор. Такім чалавекам быў для яго бацька. Менавіта ён, удзельнік Вялікага Кастрычніка, мужны баец грамадзянскай вайны, бальшавік з 1918 года, заўсёды дапамагаў сыну знаходзіць правільны кірунак у жыццёвым моры. Таму і ў чэрвені 1941 года вучань дзесятага класа Дзяржынскай школы, камсамалец Іван Шмея не стаў разважаць аб тым, што рабіць далей. Ваганняў не было: змагацца з ворагам.

Пад Смаленскам юнака залічылі ў роту знішчальнікаў танкаў, навучылі карыстацца бутэлькамі з запальнай сумессю, паказалі, як трэба страляць з процітанкавага ружжа.

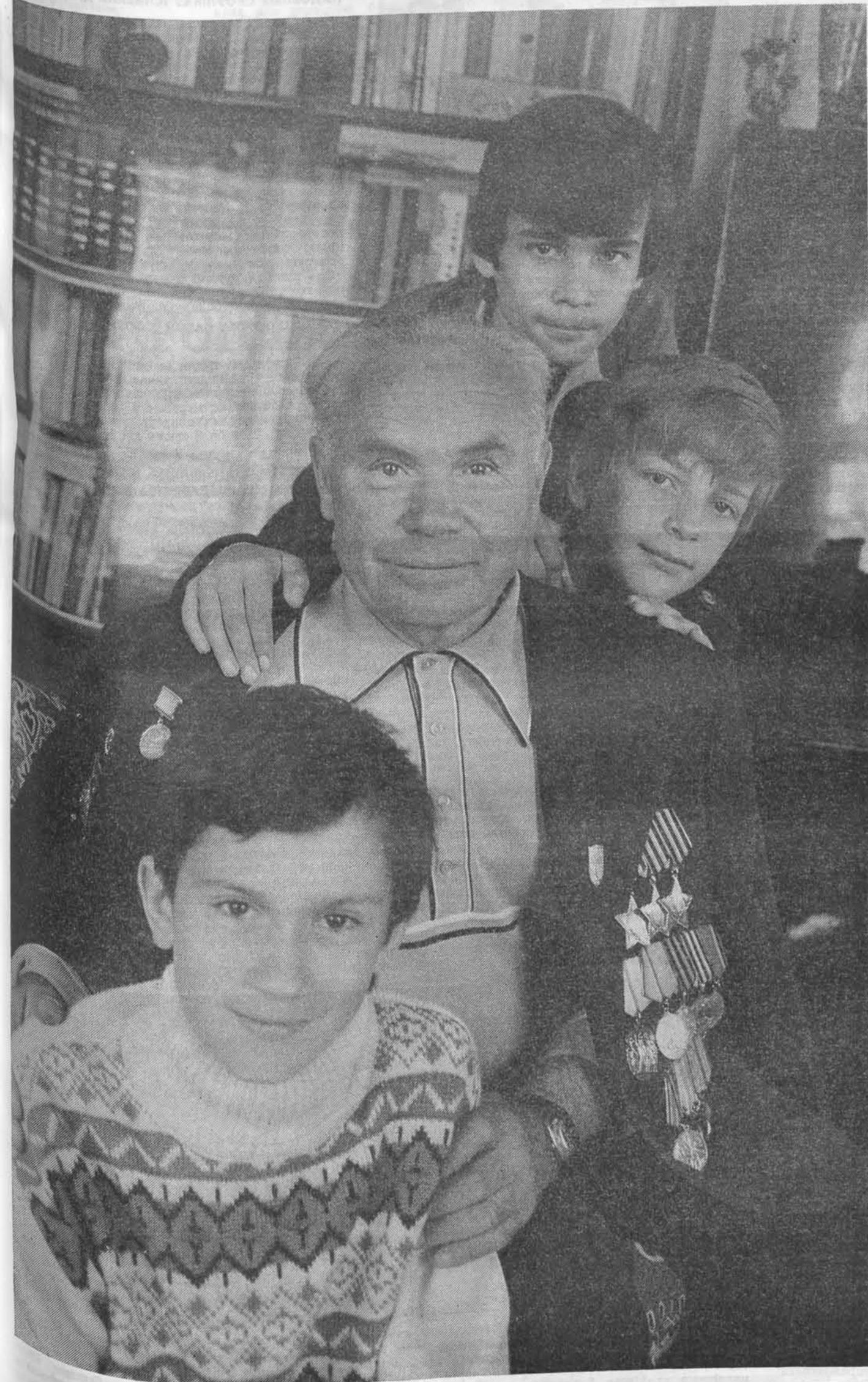
«Іным разам глядзіш, як лёгка і проста знішчаюць танкі ў кіно, думаеш сам сабе: наколькі складаней было ўсё на самай справе! І не верце таму, хто будзе сцвярджаць, што на вайне яму не было страшна», — гаворыць Іван Сцяпанавіч.

Ваяваў Іван Шмея пад Масквой, пад Харкавам, быў цяжка паранены, шэсць месяцаў прляжаў у шпіталі. Пад Сталінградам яго назначылі ў 126-ю стралковую дывізію ў палковую разведку, і ваяваў ён там да апошняга дня, да Перамогі. У чэрвені 1944 года давялося вызваляць горад Віцебск, дзе ён нарадзіўся і правёў дзяцінства. У тыя дні быў узнагароджаны медалём «За адвагу». А потым былі Лепель, Паставы, выйшаў на тэрыторыю суседняй Літвы. 10 кастрычніка ў раёне чыгуначнай станцыі Шамайкенен разведчыкі нанеслі імклівы ўдар па варажой аўтакалоне. Сам Шмея знішчыў дзве аўтамашины і больш дзесятка гітлераўцаў. За мужнасць ён атрымаў ордэн Славы III ступені. У пачатку 1944 ва Усходняй Прусіі Іван Шмея са сваімі сябрамі ўзяў у палон трыццаць чатыры гітлераўцы, у тым ліку камандзіра роты. За гэты подзвіг уся група разведчыкаў была ўзнагароджана. А ў Івана Шмеі з'явіўся ордэн Славы II ступені.

У час штурму Кёнігсберга разведчыкам было загадана захапіць форт № 5. Тона дынаміту зрабіла толькі нязначную частку справы — адкрыла савецкім воінам уваход у падземныя казематы, дзе было, як потым высветлілася, каля трохсот немцаў. Кожны крок наперад у цемры даваўся нялёгка. Арыенцірам для нашых байцоў служыў агонь нямецкіх аўтаматаў... А праз некаторы час маршал Савецкага Саюза К. Ракасоўскі ўручыў Івану Шмею ордэн Славы I ступені. Пасля Перамогі поўны кавалер салдацкай Славы Іван Шмея вярнуўся ў свой Дзяржынск, што пад Мінскам. Працаваў, вучыўся, стаў камуністам. Прайшлі гады, вось ужо не дзеці, а ўнукі просяць расказаць пра вайну. А жыццё працягваецца, тое жыццё, за якое змагаўся радавы Іван Шмея і таварышы яго паходаў і баёў, жывыя і мёртвыя.

НА ЗДЫМКУ: Іван ШМЕЯ з унікамі Ігарам, Сяргеем, Дзмітрыем.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

НАВУКОВЫЯ РАСПРАЦОЎКІ

РЭАКТАР БУДУЧЫНІ

Высокую магутнасць і вялікую бяспеку — дзве найважнейшыя ў тэхніцы асновы — удалося спалучыць вучоным Інстытута ядзернай энергетыкі АН Беларусі, якія распрацавалі праект энергетычнай устаноўкі новага пакалення — шаравы ядзерны рэактар.

Традыцыйныя для АЭС цеплавядзяльныя шпілі з радыеактыўных матэрыялаў яны замянілі маленькімі шарыкамі ядзернага паліва, заключанымі ў ахоўныя абалонкі. Засыпаньня ў рэактар, яны дазваляюць за кошт шматразова ўзросшай паверхні цеплазніманія рэзка павялічыць магутнасць. Дзякуючы такой знаходцы ў актыўнай зоне шаравога рэактара ўтрымліваецца ў дзесяткі разоў менш паліва, чым у традыцыйных ядзерных устаноўках. Свежае паліва павіна паступаць у рэактар не раз у год, як звычайна, а невялікімі порцыямі кожныя некалькі тыдняў. Пры гэтым яго сыпкасць спрашчае загрузку: дастаўляцца ў «топку» і выдаляцца з яе шарыкі будуць пневматранспартам.

РАСКАЗАЛА ГАЗЕТА

ПА ПРЫНЦЫПУ ДВУХМОЎНАСЦІ

Тэма інтэрв'ю, змешчанага ў газеце «Звязда», з рэктарам Беларускага тэхналагічнага інстытута Іванам Жарскім — практычная двухмоўнасць у рабоце гэтай вышэйшай навучальнай установы. Тут пачалі выкладаць, размаўляць, весці справы не толькі па-руску, як было дасюль, але і па-беларуску. На жаль, пакуль гэта з'ява для нас нетыповая. Тым больш, калі ўлічыць, што тэхналагічны інстытут далёкі ад гуманітарнага профілю.

Як адзначыў рэктар БТІ, народжаная ідэя — калектыўная. Яе аўтары — вучоны савет інстытута. Зараз тут арганізаваны бясплатныя курсы па вывучэнню беларускай мовы. Слухачы на іх самага рознага ўзросту — і маладыя, і сталыя. Уведзены паралельныя патокі навучання. Адзін — для тых, хто жадае вучыцца на беларускай мове, другі — на рускай. Многія выкладчыкі добра ведаюць беларускую мову і гатовы выкладаць на ёй.

Метадычная літаратура таксама будзе стварацца цяпер на дзвюх мовах. Міркуецца перакласці і спецыяльныя падручнікі, зрабіць тлумачальны слоўнік тэрмінаў і г. д. Пачалі выдаваць на дзвюх мовах даведчаную літаратуру.

У тэхналагічным інстытуце самастойна распрацавалі новы спецкурс, які называецца «Гісторыя і культура беларускага народа». Стварылі дыскусійны клуб па беларускай культуры і гісторыі беларускага народа. Іван Жарскі падкрэсліў у інтэрв'ю, што наогул ва ўсіх новаўвядзеннях няма нічога надзвычайнага — проста тут не на словах, а на справе пачалі рэалізоўваць прынцып двухмоўнасці.

ЗНАЛОГІЯ

АТРЫМАЮЦЬ СІЛУ ЗАКОНА

Падрабязныя схемы аховы малых рэк стварылі вучоныя Беларусі. Спецыялісты абследавалі літаральна кожны метр рачулак і прадугледзілі комплекс мер для іх азбараўлення. Яны вызначылі ўчасткі, дзе варта аднавіць лясы, замяніць ворыва лугам, умацаваць бераг, далей ад яго перанесці ферму, склад гаручага ці мінеральных угнаенняў. З'явіцца ў рэчак і гаспадары: за кожным калгасам ці саўгасам замацоўваюцца ўчасткі ракі, на якія выходзяць іх угоддзі. Пасля зацвярджэння мясцовымі Саветамі распрацоўкі вучоных набудуць сілу закона.

КЛОПАТ АБ ЧАЛАВЕКУ

ПАБУДАВАЛІ ДЛЯ СЯБЕ

Адначасова і працаваць, і папраўляць сваё здароўе змогуць работнікі Крычаўскай райаграпрамтэхнікі. Яны пабудавалі санаторый-прафілакторый амбулаторнага тыпу, разлічаны на сто месцаў. Ён прыняў на лячэнне першую групу працаўнікоў аграпрама.

Новая раённая здраўніца добра аснашчана медыцынскім абсталяваннем. У двухпавярховым корпусе размясціліся лячэбна-працэдурныя кабінеты, ванны, душы. Абсталяваны гразелячэбніца, зала лячэбнай фізкультуры, саўна, басейн з воднай паверхняй 170 квадратных метраў. Па назначэнню ўрача кожны працаўнік пасля рабочай змены зможа прайсці тут 24-дзённы курс лячэння.

У ПАЛЕСКІМ ЗАПАВЕДНІКУ

ВЯРТАННЕ ЗУБРА

Дваццаць гадоў назад вельмі самабытны, мяляўнічы куток беларускага Палесся ў даліне Прыпяці, Струменя і іншых рэк быў аддадзены пад адзіны ў краіне дзяржаўны ландшафтна-гідралагічны запаведнік. Багаты раслінны і жывёльны свет рэгіёна. Гэтыя мясціны насяляюць 250 відаў птушак, 41 — млекакормячых, 35 — рыб, мноства рэнтгелій, земнаводных. Мясцовыя жыхары сустракаюць нават мядзведзя, але зуброў да нядаўняга часу не было. Хаця, як вядома, яшчэ сто гадоў назад тут вадзіліся цэлыя стаўкі іх, а ад продка гэтага ляснога гіганта — тура, сцвярджаюць краянаўцы, пайшла нават назва Тураў.

І вось нядаўна сям'я зуброў з'явілася на тэрыторыі запаведніка непадальку ад старажытнага горада. Для іх тут пабудаваны спецыяльны вальер плошчай звыш 80 гектараў. У адной з самак з'явілася патомства. Спадзяюцца, што зубры абжывуцца ў запаведніку грунтоўна, назаўсёды.

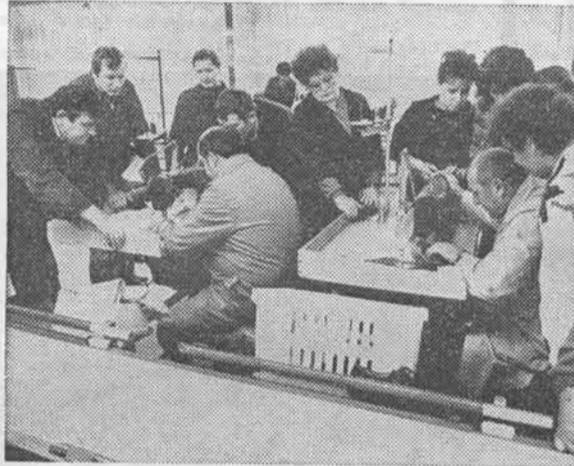
ВЫДАДЗЕНА «БЕЛАВЕЖАЙ»

АЛЬМАНАХ ПАЭЗІ

У Беластоку выйшаў чарговы, чацвёрты, зборнік літаратурнай групы «Белавежа». У ім змешчаны творы аўтараў, якія пражываюць у Польшчы і пішуць на беларускай мове. Гэта вядомыя літаратары — Надзея Артымовіч, Зофія Сачко, Віктар Швед, Ян Чыквін і іншыя.

Адначасова ў выдавецтве падрыхтавана двухмоўная анталогія беларускай паэзіі «Гасцінец».

СУМЕСНАЕ ПРАДПРЫЕМСТВА

На швейнай стужцы сумеснага прадпрыемства «Белвест», якое з'явілася ў выніку супрацоўніцтва заходнегерманскай фірмы «Саламандэр» і віцебскай фабрыкі «Чырвоны Кастрычнік», пачаўся тэхналагічны працэс загатоўкі верху абутку. Хутка першыя партыі новага абутку паступяць у продаж. Фірма «Белвест» гарантуе высокую якасць сваёй прадукцыі. Для віцебскага абутку будуць устаноўлены такія ж гарантыяныя тэрміны, як і для імпартнага, яго будуць насіць і беларусы, і немцы — прадукцыю вырашана размяркоўваць па долевым ўдзелу ў вытворчасці абодвух прадпрыемстваў. НА ЗДЫМКУ: пусканаладачныя работы ў адным з цэхаў прадпрыемства.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

МІНСК. Другая ў рэспубліцы, пасля «Янкі Купалы», персанальная энцыклапедыя «Францыск Скарына і яго час» выйшла ў выдавецтве «Беларуская савецкая энцыклапедыя» імя Петруся Броўкі. У 1990 годзе па рашэнню ЮНЕСКА ва ўсім свеце будзе адзначацца 500-годдзе з дня нараджэння гэтага вядомага асветніка, гуманіста, вучонага эпохі Адраджэння.

БРЭСТ. Найстарэйшая жыхарка Брэста Таццяна Сафонава адзначыла сваё 105-годдзе. Акрамя двух сыноў, з днём нараджэння бабулю павіншавалі восем унукаў, дзевяць праўнукаў і пяць прапраўнукаў. Яшчэ ў сто гадоў яна сама ўпраўлялася па дому — мыла бялізну, прыбірала, гатавала абеды. І хоць цяпер нагорнуўся зрок, учэпістая памяць і ясны розум бабулі да дробязей захоўваюць усе падзеі доўгага і нялёгкага жыцця.

БАРАНАВІЧЫ. Першы аўкцыён тэхнічных ідэй адбыўся тут на камбінаце жалезабетонных канструкцый. Галоўная мэта гэтага пакуль нетрадыцыйнага распродажу — з дапамогай сваіх жа вынаходнікаў ліквідаваць «вузкія» месцы вытворчасці, зрабіць яе больш эканамічнай. Звыш двух дзесяткаў тэм было прапанаваў ўдзельнікам гэтых незвычайных саборніцтваў. Было куплена дваццаць ідэй, якія будуць укаранены на прадпрыемстве на працягу года.

АГРАФІРМА «ДНЕПР»

Магутнае сельскагаспадарчае прадпрыемства ўлілося ў склад аршанскай аграпрамысловай фірмы «Днепр» — уступіла ў строй першая чарга новага цяплічнага камбіната. Будаўніцтва яго на долевых пачатках вядуць 14 прадпрыемстваў Оршы і Віцебска. Першую партыю гародніны ў цяпліцах плануецца атрымаць у сакавіку, а цяпер прадстаўнікі ганд-

ЭКСПРЭС-ІНТЭРВ'Ю

ГЭТА ЗАЦІКАВІЦЬ ПАЛІГЛОТАЎ

Выдавецтва «Беларуская савецкая энцыклапедыя» імя Петруся Броўкі ўпершыню выпускае ў свет «Нямецка-беларуска-рускі слоўнік». Аб рабоце па выпуску слоўніка расказвае загадчык рэдакцыі выдавецтва БелСЭ Іван САЛАМЕВІЧ.

— ІВАН УЛАДЗІМІРАВІЧ, ВЫПУСК ТАКОГА СЛОЎНІКА, ВЯДОМА Ж, НЕ АБЫ ЯКАЯ ПАДЗЕЯ У КУЛЬТУРНЫМ ЖЫЦЦІ РЭСПУБЛІКІ. РАЗАМ З ТЫМ ЯН ВЫКЛІКАЕ І НЕКАТОРАЕ ПАЧУЦЦЕ ЖАЛЮ. ЧАМУ ГЭТА НЕ БЫЛО ЗРОБЛЕНА РАНЕЙ? НАКОЛЬКІ МЫ ВЕДАЕМ З ПІСЬМАУ НАШЫХ ЧЫТАЧОУ, ПАТРЭБА ПАДОБНЫХ СЛОЎНІКАУ ІСНАВАЛА ДАЎНО.

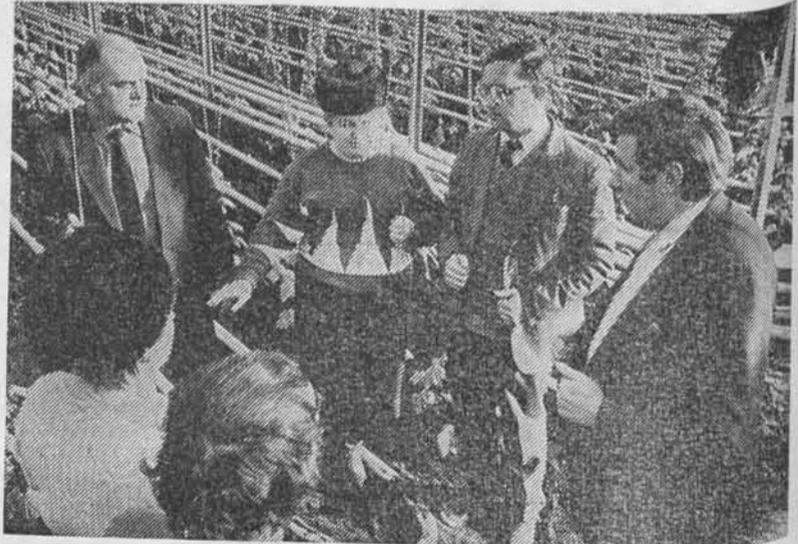
— Сапраўды, попыт на такія слоўнікі, асабліва сярод замежных суайчыннікаў, існаваў даўно. Але не віна выдавецтва, што работа па іх выпуску пачалася толькі цяпер. Справа ў тым, што да нядаўняга часу лічылася, і гэта няправільна, што ўсе жыхары рэспублікі валодаюць рускай мовай і могуць карыстацца руска-іншамоўнымі слоўнікамі. Цяпер наша інтэлігенцыя, урад, наогул наводзіць усё для таго, каб беларуская мова зноў заняла належнае месца ў нашым жыцці. І я лічу, што выпуск такога слоўніка з'яўляецца яшчэ адным крокам у гэтым напрамку. Хаця таксама адзначыць, што мы і да гэтага не сядзелі склаўшы рукі. Работа на стварэнне беларускага слоўніка пачалася даўно. Некалькі гадоў мы працавалі над шасцітомным «Тлумачальным слоўнікам беларускай мовы», потым з'явіўся «Руска-беларускі слоўнік» у двух тамах, аднатомны «Слоўнік беларускай мовы», выйшаў у свет першы том «Беларуска-рускага слоўніка». І вось цяпер «Нямецка-беларуска-рускі слоўнік».

— ШТО УЯЎЛЯЕ САБОЙ СЛОЎНІК І ЯКІ ЯГО ТЫРАЖ?

— Тыраж 10 тысяч экзэмпляраў. Мы лічым, што гэтага ўжо недастаткова, і ўжо вядзем перагаворы з аб'яднаннем кніжнага гандлю «Белкіта» аб дадатковым тыражы. Прызначаны слоўнік для школьнікаў, студэнтаў, выкладчыкаў, перакладчыкаў. Мае ён 6 тысяч слоў.

— ШЧЫРА КАЖУЧЫ, 6 ТЫСЯЧ СЛОУ НЯМНОГА АЛЕ БУДЗЕМ СПАДЗЯВАЦЦА, ШТО ГЭТА ТОЛЬКІ ПАЧАТАК. ВІДАЦЬ, ВЫДАВЕЦТВА МАЕ НЕЙКІЯ ПЛАНЫ НАКОНТ ГЭТАГА?

— Вядома, работа па выпуску слоўнікаў будзе працягвацца. Цяпер мы цесна супрацоўнічаем з выкладчыкамі Мінскага дзяржаўнага педагогічнага інстытута замежных моў і ўпэўнены, што супрацоўніцтва дасць добры плён. Ужо сёлетня з'явіцца ў продажы выпускаемы 30-тысячным тыражом «Англа-беларуска-рускі слоўнік». Рыхтуюцца да выпуску «Французска-беларуска-рускі» і «Іспана-беларуска-рускі» слоўнікі. Вядзецца работа над больш поўным, чым выпушчаны, «Беларуска-нямецкім слоўнікам». Будзем рабіць такія слоўнікі і з іншымі еўрапейскімі мовамі. Хаця напамінь таксама, што яшчэ ў 1962 годзе ў Варшаве быў выдадзены пад рэдакцыяй вядомага польскага мовазнаўцы Антаніны Абрэмбскай-Яблонскай і акадэміка АН БССР Мікалая Вірылы «Польска-беларускі слоўнік». Цяпер сумесна з польскімі вучонымі будзем рыхтаваць «Беларуска-польскі слоўнік». Супрацоўнічаем мы і з суседзямі з Літвы ў стварэнні літоўска-беларускага і беларуска-літоўскага слоўнікаў. Як бачыце, планы ў нас вялікія і работа наперадзе вялікая. Хаця скарыстаць выпадак і паведаміць чытачам «Голасу Радзімы», што наша выдавецтва распачало работу над энцыклапедыяй «Беларуская мова». Спадзяюся, яна зацікавіць многіх замежных суайчыннікаў, паколькі змяшчае многа карысных і цікавых звестак аб узнікненні і развіцці нашай мовы.

лю спяшаюцца заключыць з кіраўніцтвам дагаворы на пастаўку прадукцыі.

НА ЗДЫМКАХ: работніца цяпліцы Святлана БУДЫЦ; заключыць дагавор на пастаўку гародніны на камбінат прыбылі гандлёвыя работнікі з Оршы. Справа — дырэктар аграфірмы «Днепр» Васіль КАВАЛЕНКА.

«БЕЛАРУСЬ» НА ЗНЕСНІМ РЫНКУ

ЛЕПШЫ ЗА СВАІХ ПАПЯРЭДНІКАЎ

«Я больш люблю працаваць на трактары, а не пад ім. І таму вышэй за ўсё цаню саветскі трактар «Беларусь». На гэтай машыне проста прыемна працаваць, рабочы дзень здаецца карэйшым». Мухамад Аюб, фермер з Пакістана.

зоны, выконваюцца з улікам дадатковых запатрабаванняў спажываючы. Да таго ж на базе асноўных мадэлей распрацаваны мадыфікацыі для механізацыі спецыфічных работ у сельскай гаспадарцы, напрыклад, для апрацоўкі бавоўнавых і рысавых плантацый.

паступаюць заяўкі ад замежных фірм. Пра гэта мы даведаліся, пабываўшы ў заводскай знешнегандлёвай фірме. Цяпер МТЗ выходзіць на міжнародны рынак самастойна. Для прадпрыемства гэта мае немалаважнае значэнне. Да нядаўняга часу з валютных паступленняў ад продажу трактароў заводу практычна нічога не перападала. Выручка ад гандлю, які вяло ўсесаюзнае аб'яднанне «Трактарэкспарт», паступала ў валютны фонд дзяржавы. І каб атрымаць нейкую суму з валютных сродкаў на ўласныя патрэбы, прадпрыемству даводзілася звяртацца з просьбамі да свайго міністэрства. Але далёка не заўсёды гэтыя просьбы задавальняліся. Цяпер перамога прыняцця: «Хто стварае, той і гандлюе». «Трактарэкспарт» як усесаюзнае аб'яднанне ліквідавана. А ўсе экспертна-імпартныя аперацыі ўзяла ў свае рукі заводская фірма «Беларусь».

мі, заключае гандлёвыя здзелкі, назначае цэны на сваю прадукцыю ў залежнасці ад кан'юнктуры на сусветным рынку. Гутарым з намеснікам дырэктара фірмы «Беларусь» У. Савіцікім. — Па існуючаму палажэнню значная частка свабодна канверсаванай валюты цяпер застаецца ў распараджэнні прадпрыемства. Як вы яе расходуете? — Частка валюты ідзе на набыццё імпартных камплектуючых дэталяў, вузлоў для нашых трактароў. Купляем за мяжой абсталяванне для тэхнічнага перааснашчэння цэхаў. Усё гэта дэвалюе павышаць якасць нашых машын, іх канкурэнтаздольнасць, а значыць, больш прадаваць за мяжу. Так што, іншымі словамі, валюта робіць валюту. — Але для рабочых гэта можа застацца ўвогуле абстракцыяй... — Калі завод мае валютныя сродкі, мы не можам не выдзеліць нейкую частку на сацыяльныя патрэбы. У заводскай

паліклініцы, напрыклад, нямала самай сучаснай імпартнай тэхнікі. Для стаматалагічных кабінетаў зроблі закупкі ў ЗША і ФРГ. Таксама купляем за мяжой аздобныя матэрыялы, абсталяванне для кватэр у дамах, дзе жывуць трактарабудульнікі. Так што прыцып: «Хто стварае, той і гандлюе» абарочваецца для работнікаў нашага заводу канкрэтнымі дэбротамі. Уладзімір Савіцікі — чалавек вопытны ў гандлёвых справах: працаваў у «Трактарэкспарце», пабываў у многіх краінах, куды фірма пастаўляе трактары. У нас склаліся трывалыя дзелавыя кантакты з многімі нашымі спажывацямі, гаворыць ён. У вучэбны заводскі цэнтр рэгулярна прыязджаюць групы прадпрыемальнікаў, фермераў для асваення нашых новых машын. Мы даражым дзелавымі сувязямі з краінамі, якія зарэкамендавалі сябе надзейнымі партнёрамі.

Аляксандр РЭЗНІКАЎ.

«ІНТЭРЛЕЙКІН-2» ДАЕ ШАНЦ ПАКУТУЮЧАМУ

АБАРОНЧЫ ШЧЫТ ЗДАРОЎЯ

Данягдлівы розум, здаецца, не ведае мяжы, калі размова ідзе аб пакаленні прыроды і ўсяго Сусвету. Але хваробы: СНІД, злаякасныя пухліны вядомыя вучоныя ў галіне малекулярнай біялогіі, генетыкі папярэджваюць: «Хваробу можна прыпыніць. Наогул механізм абароны нашага арганізму даволі надзейны і за стагоддзі адшліфаваны: у ім існуюць касцюмныя клеткі, якія абароняць ад ахоўных сіл, людзей хвароб? Чаму і сёння інтэнсіўна разбураецца аснова жыцця — кроў? аднадушна: набіраюць сілы паталагічныя працэсы і прабіваюць імунную сістэму. Абарончы шчыт гнецца і крываць.

пакеплівалі, ледзь не закрылі тэму. Але, на шчасце, у той час Мікалай Мікалаевіч працаваў у Мінску, «у глушы» інстытута трэцяй катэгорыі. Да перыферыі ў маналістаў на Ісціну рукі некай не дайшлі. Ды і аўтарытэт у Вайцянка ў рэспубліцы пачаў складацца не са знакам мінус. Аднак сам Вайцянок адчуў: хмары згусчаюцца. Таму патрэбна лякарства, адзіна надзейны аргумент у спрэчцы з яго апанентамі. І хаця доктар Вайцянок са сваімі маладымі памочнікамі Аляксандрам Панючычам, Паўлам Міцкевічам, Міхаілам Патапнёвым не расслабіліся гадамі, але цяпер быў сыграны сігнал баявой трывогі. Даследаванні перавялі на кругласутачны рэжым, эксперыменты не пералынялі ні ў будні, ні ў святы. Напружанне інтэлектуальных і творчых сіл дасягнула апогага. Але лякарства ледзь-ледзь выпускалі для працягу доследаў. Было бачна: арганізм па кроплі падзіў гаючы сродак, прымяняў яго ў выключных выпадках і мінімальнымі дозамі. Медыкаў такая ашчаднасць не задавальняла. Бо, каб атрымаць карыснае рэчыва, патрабаваліся без асаблівага перабольшання цыстэрны чалавечай крыві. А кроў людская — не вадзіца. У калодзежы яе не начэраеш, з водаправоднага крана не набярэш.

таўскі тэрор парадзіў шматгадовы і трывалы застой. Сем гадоў, успамінае Мікалай Мікалаевіч, пайшло толькі на стварэнне базы эксперыменту. Вучыцца не было ў каго. Таму займаліся самаадукацыяй, авалодвалі замежнымі мовамі, штудзіравалі навуковыя часопісы. І ўсё ж адным медыкам не па сілах было асвоіць ювелірныя генныя маніпуляцыі з «інтэрлейкінам». Саюзнікаў шукалі па ўсёй краіне. Паступова знайшлі групы высокапрафесіянальных даследчыкаў з інстытутаў біяарганічнай хіміі АН СССР і арганічнага сінтэзу Акадэміі навук Латвійскай ССР. З апошнімі наладзілі найбольш цесныя кантакты. У выніку ў Мінску вылучалі чалавечай крыві ген «інтэрлейкіна-2» і на самалеце перакідвалі ў Рыгу. Латышы філігранна ўладкоўвалі жывую малекулу ў мікроб пад назвай «ішэрыхія колі». Аперацыя праводзілася з адной мэтай: устанавіць у мікраарганізм новы ген і прымусяць яго штампаваць неабходны нам бялок «інтэрлейкіну-2». Праўда, нездарма кажучы ў народзе: гладка было на паперы, але забылі пра калдобіны. Пладавітая «ішэрыхія колі» з падсунутым чалавечым генам, нягледзячы на ўсё малекулярныя хітрыкі інтэлектуалаў, іх націску не падавалася. Прырода ўпарта не дапускала настырных эскулапаў у сваё нутро. Нават бязвінны, просты, як школьная дошка, мікроб аказаўся дужа цвёрдым арэшкам. Адваргаў чалавечы ген, не хацеў прадуцыраваць патрэбнае людзям рэчыва. І ў гэтай, першай на зямлі жывой істоты імунная сістэма дзейнічала, як адбойны малаток, крышыла ўшчэнт чужародныя рэчывы. Эскулапы помсцілі, выкідалі на «сметнік» неслухмяны клон і шукалі, шукалі таго, адзіна «разумнага» мікробчыка.

цэле чалавека каварных антыгенаў не дзейнічаюць. А вось пад уздзеяннем «інтэрлейкіну-2» адбываецца прасвятленне абарончага механізма. Першым гэту асаблівасць адкрыў і прапанаваў выкарыстоўваць «інтэрлейкіну-2» для спецыяльнай тэрапіі анкалагічных хворых даследчык з Нацыянальнага інстытута рака ЗША Стывен Разенберг. Раней наша краіна закупіла б гэты сродак і тэхналогію за золата. Але цяпер адначасова з'явілася сваё айчыннае лякарства, створанае мінскімі і рыжскімі медыкамі. Можна лічыць, за два гады пасля стварэння «інтэрлейкіну-2» дайшоў да пакутуючых, даў ім шанц. Між тым да апошняга часу шлях лякарства ад лабараторыі да хворага, як правіла, расцягваўся на 10—15 гадоў. Уражальныя змяненні звязаны з перабудавай Міністэрства аховы здароўя СССР. Яго кіраўніком стаў вядомы ў краіне ўрач, Герой Сацыялістычнай Працы Я. Чазаў. Ён паставіў пытанне аб адкрыцці ўсесаюзнай біятэхналагічнай фірмы. Кадры для яе міністр падбіраў сам. На адной з калегій разгледзелі даследаванні мінскага вучонага. Праз дзень яго выклікалі ў Маскву. Акадэмік Чазаў прапанаваў Вайцянку ўзначаліць Інстытут эксперыментальнай гематалогіі і біятэхналогіі са сваім заводам і знешнегандлёвым аб'яднаннем — адзін з асноўных у фірме «Біякарт». Спяшаецца Вайцянок. Ні сабе, ні вучням не дае спачыну. Ды і як марудзіць, калі перад вачыма сотні, тысячы безнадзейна хворых... Ад яго ў многім залежыць, ці застануцца яны жывы.

Цікавіла хлопца малавядомая тады ўключаны чалавека, такія моцныя і адначасова такія крохкія? Прычыны, сістэма арганізма, пачаў шукаць у ахоўнай сістэме арганізма. Адрозніваў і ўдала дыягнаставаў імунітэту. Адзін з асноўных абарончых крывяных клетак.

Логіка дыктавала: неабходна шукаць прыніпова новую тэхналогію атрымання «інтэрлейкіну». На шчасце, якраз загарэлася сусветная зорка біятэхналогіі. Замільгалі паведамленні аб зборцы і зшыцці малекул, уладкоўванні генаў у іншыя арганізмы, канструіраванні жывых істот з загадзя зададзенымі ўласцівасцямі і новым спадчынным апаратам.

...7 лістапада 1985 года, у дзень свята Пачатрычніка, Вайцянок, як заўсёды, пачаў збірацца на работу. — Не пойдзе «інтэрлейкіну», — з калоднай разважлівасцю прыкінуў Мікалай Мікалаевіч па дарозе ў Інстытут, — не даруючы крэмоны ў імуналогіі, дарагіх біятэхналагічных гульніяў. Адчыніўшы дзверы лабараторыі, машынальна паглядзеў на лічыльнік, узляў стужку... і не паверыў сваім вачам. Аўтамат бясстрасна зарэгістраваў біялагічную актыўнасць мікробаў і паказаў утрыманне ў субстанцыі доз чакаемага прэпарата. Праверыў вынік. Потым яшчэ і яшчэ раз. Усё правільна. Пайшоў, нарэшце, «інтэрлейкіну-2». Знайшоўся той від арганізмаў, які падаўся «дрэсіроўцы». Сабраліся супрацоўнікі лабараторыі. Віншавалі адзін аднаго, смяяліся. Хтосьці з прадстаўнікоў слабага полу цішком выцраў слязу. Гэта было сапраўднае свята.

Мара-надзея ёсць у Мікалая Мікалаевіча. З дапамогай біятэрапіі і калег-вучоных на пачатку XXI стагоддзя пазбавіць чалавецтва ад страшных пухлін. Ці верыць, што ўдасца? Верыць. Толькі б да гэтага людзі не загналі сябе ў вугал сучаснай хімізацыі, радыяцыі, урбанізацыі і іншымі празмернымі выдаткамі сучаснай цывілізацыі.

Аляксандр ШАГУН.

Як паведамлялася ўжо ў «Голасе Радзімы», сёлета ў студзені адбыўся ў Мінску Рэспубліканскі злет былых дзяцей вайны. Многія з іх спазналі ўсю жудасць фашысцкіх канцлагераў. Кожны з іх толькі судам застаўся жыць.

І пасля вайны ім было нялёгка: якое можа быць здароўе пасля столькіх нечалавечых пакут ліхалецця?

Я прыгадаў леташнія бяседы з дзецьмі вайны ў Кіеве, дзе 22—23 чэрвеня праходзіла Усеагульная сустрэча былых малалетніх вязняў фашысцкіх канцлагераў. Тады яны заснавалі пры Савецкім дзіцячым фондзе імя У. І. Леніна свой саюз. Новая грамадская арганізацыя праводзіць акцыі міласэрнасці, апакуецца над хваравітымі ся-

рамі, працуе дзеля абароны дзяцінства, дапамагае сіротам.

Летась у Кіеве была выказана думка, каб паяднацца з таварышамі па няшчасцю, былымі малалетнімі вязнямі фашысцкіх канцлагераў з Францыі, Балгарыі, Польшчы, Чэхаславакіі, ГДР, Нідэрландаў, Бельгіі і іншых краін, каб склікаць еўрапейскі злет былых дзяцей-вязняў, стварыць міжнародны Саюз былых дзяцей-ахвяр фашызму.

Прайшло паўгода. І вось на пачатку студзеня ў Мінскім Доме настаўніка старшыня Беларускага аддзялення Савецкага дзіцячага фонду імя У. І. Леніна, пісьменнік Уладзімір Ліпскі аб'явіў, што на Беларусі ствараецца рэспубліканскі савет «Дзеці вайны». Новая

ДЗЕЦІ ВАЙНЫ

КАБ З'ЯДНАЛІСЯ СЭРЦЫ

грамадская арганізацыя яднае былых малалетніх сведкаў і ўдзельнікаў Вялікай Айчыннай, якім на пачатку вайны спаўнялася 14 гадоў, якія спазналі ганенні і рэпрэсіі нямецка-фашысцкіх захопнікаў на акупіраваных тэрыторыях, у канцлагерах, на працоўнай павіннасці...

Савет будзе ахоўваць правы і інтарэсы «дзяцей вайны», шукаць прапаўшых, ствараць мартыралог ахвяр, апекавацца над школамі-інтэрнатамі, дзіцячымі дамамі і дамамі дзіцяці.

Сёння, карыстаючыся нагодай, хацеў бы адразу ў нечым дапамагчы былому вязню, маёй знаёмай яшчэ з Кіева — Таісе Кузьмічовай. Яна расказала наступнае. Нарадзілася ў 1932 годзе. Дзявочае прозвішча — Казлова. Часам яе называлі і Тамарай. 5 чэрвеня 1944 года ў час блакады партызанскай зоны на Міншчыне яна разам з мамай Казловай Вольгай Мікалаеўнай (1914 года нараджэння), сястрой Галінай (1939 года нараджэння) была схоплена акупантамі і вывезена спачатку пад Беласток, а потым пад Варшаву.

— З Польшчы мы трапілі на тэрыторыю Чэхаславакіі ў вёску Лесіца або Лешчыца, — згадвае Таіса Адамаўна. — Побач працякала вялікая рака, магчыма

Марава. Да вёскі падыходзілі горы, магчыма гэта былі Карпаты.

Пад канцлагер адвялі вялікі клубны будынак. Працавалі мы на заводзе, за 1—2 кіламетры за вёскай. У 3—5 кіламетрах ад нас знаходзіўся вялікі горад: гаварылі, што гэта нібыта Забржэг.

Побач клубнага будынка, дзе нас трымалі, жыла адна мясцова сям'я. Дарослыя дзесьці працавалі, а дзеці хадзілі ў школу. Вось яны ўвесь час і падкармлівалі мяне з сястрой, ратавалі ад голаду. Мы так пасябралі, што, калі ад'язджалі на Радзіму, дзеці падарылі на памяць фотаздымак. Там сфатаграфаваны іх бацька, старэйшая сястра (імянаў не памятаю), Мажэна і Алена ў клетчастых сукенках, у цёмным — Вяруня, малодшы іх брат з гармонікам — Іржы. Нас вызвалілі 6 мая 1945 года. Перад самым адступленнем немцаў чэхі, асцерагаючыся, што нас могуць расстраляць, тайна схавалі па цёмных кутках. На гэты раз ратвала нас сям'я Строгалеваў: два дні трымала ў непрыкметным склепе...

Таіса Адамаўна вельмі хоча адшукаць сваіх ратаўнікаў, каб яшчэ раз падзякаваць за збаўненне ад гібелі, дазнацца пра

іх лёс. Мо хто з чытачоў «Голасу Радзімы» ёй дапаможа?

Хачу закончыць гэтыя нататкі вершам, які напісаў у першы дзень работы злету. Ён так і называецца «Дзеці вайны».

Калі не агонь,
то віхор карагодзіць...
Чутно: не змаўкаюць
на свеце званы.
Зсівелі
яшчэ да свайго
паўстагоддзя
дзеці вайны.

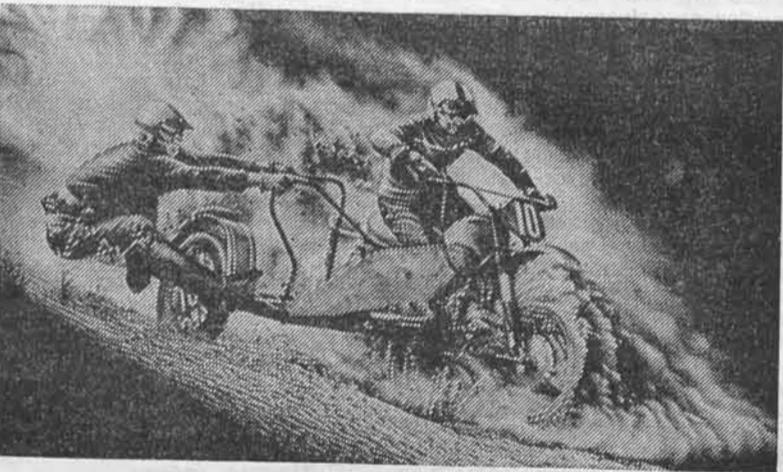
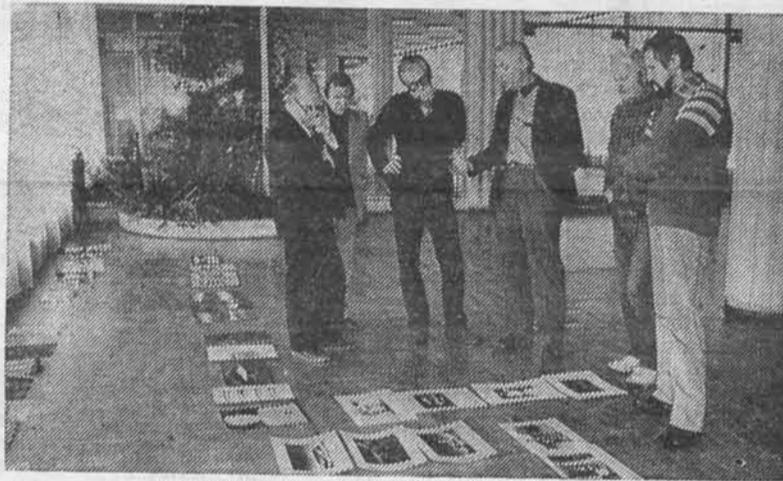
Вам хочацца сёння
паболей спагады.
Вам хочацца сёння
паменей маны.
Хто з нас аржаному
акрайчыку рады!
Дзеці вайны.

З пякучаю праўдай
душа не чарсвее,
бо служыць
замест міласэрнай струны.
Трымаюць
слязіну-планету на веях
дзеці вайны.

А злучацца душы —
і знікнуць ільдіны;
з'яднаюцца сэрцы —
і ўзбудзюцца чаўны...
Вы — дзеці Жыцця,
вы — іскрынкы Радзімы,
дзеці вайны.
Сяргей ПАНІЗНІК.

ФОТА-ФЕСТИВАЛЬ У МІНСКУ

Сёлета сусветная грамадскасць адзначае знамянальную дату — 150-годдзе фатаграфіі. Рыхтуецца да гэтага і калектыў народнага фотаклуба «Мінск» — старэйшага творчага аб'яднання Беларусі. Мінчане і госці горада змогуць пазнаёміцца з творчасцю пятнаццаці майстроў рускага і савецкага фотамастацтва. Сярод іх М. Дзімітрыеў, Б. Ігнатвіч, А. Перавошчыкаў, А. Гаранін, Р. Ракаўскас, В. Бутырын, П. Крыўцоў. Пабываюць аматары фотамастацтва на выстаўцы гістарычнай фатаграфіі, на персанальных выстаўках беларускіх аўтараў. Тыя, хто жадае набыць работы, што спадабаліся, змогуць зрабіць гэта на фотааўкцыёне. І, вядома, адной з цэнтральных падзей фестывалю стане шостая традыцыйная выстаўка «Фотаграфіка-89», удзел у якой прымуць фотамастакі ўсёй краіны і замежныя майстры. Адбылося пасяджэнне журы выстаўкі, вызначаны лепшыя з трохсот фатаграфій, адабраных для экспанавання. Сярод іх аўтараў мінчанка Маргарыта Трэніна. Фотафестываль у Мінску стане прыкметнай з'явай у культурным жыцці рэспублікі. НА ЗДЫМКАХ: працуе журы выстаўкі «Фотаграфіка-89»; Валеры ЯГОРАЎ (горад Каўроў). «У віхры гонкі»; Віталій КАВАЛЕЎСКИ (горад Казань). «Людскія радасці».

ЗОНА АСАБЛІВАЙ УВАГІ

ТЫСЯЧА ДЗЁН ПАСЛЯ ЧАРНОБЫЛЯ

Менавіта пад такім загаловам рэспубліканскія газеты надрукавалі справаздачныя матэрыялы з сустрэчы грамадскасці рэспублікі з членамі камісіі Бюро ЦК Кампартыі Беларусі і Савета Міністраў БССР па ліквідацыі вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС.

Удзельнікі сустрэчы, а праз іх і мільёны чытачоў атрымалі шмат інфармацыі аб стане справы на сённяшні дзень, аб прынятых і прымаемых мерах па ахове людзей і зямлі ад радыяцыйнага забруджвання.

Рознаму па ўзроўню забруджвання радыенуклідамі падвергліся больш за 520 тысяч чалавек, якія жывуць у рэспубліцы. Але дзякуючы той рабоце, якая праводзіцца па ліквідацыі вынікаў біды, не дапушчана ніводнага выпадку парушэння здароўя людзей, абумоўленага радыяцыйнымі фактарамі.

Летась была распрацавана і зацверджана канцэпцыя бяспечнага пражывання насельніцтва на заражаных радыенуклідамі тэрыторыях. У яе рамках зроблены прагнозы доз (прыкладна 35 бэр) на 70 гадоў для кожнага населенага пункта, дзе адзначана ўстойлівае змяненне радыяцыйнай абстаноўкі. Для месцаў, дзе гэты ўзровень можа перавысіць дапушчальны, вызначаны пералік мер па інжынернай і агра-тэхнічнай дэзаактывацыі. Калі ж і гэтыя мерапрыемствы не дадуць неабходнага эфекту, спатрэбіцца высяленне жыхароў у бяспечныя месцы.

На аснове рэкамендацый і дакументаў Міжнароднай камісіі па радыяцыйнай ахове зроблены прагнозы захворвання з улікам позніх саматычных, генетычных эфектаў або анкалагічнай рызыкі. Дадатковая колькасць выпадкаў анкалагічных захворванняў не перавысіць 0,5 працэнта ад дзіперашняга ўзроўню. Пры сучасным тэмпе росту спонтаннага захворвання ракам у рэспубліцы, які складае 3—5 працэнтаў у год, нават статыстычна гэту дабаўку выявіць не ўдасца. Аналагічная ацэнка і генетычнай рызыкі: яна, вядома, існуе, але яе велічыня таксама наўрад ці можа быць выяўлена.

Структура агульнага захворвання насельніцтва Гомельскай і Магілёўскай абласцей у мінулым годзе не змянілася. Узровень дзіцячай смертнасці за апошнія тры гады мае ўстойлівую тэндэнцыю да зніжэння, у тым ліку і ў пацярпелых раёнах.

Зараз у рэспубліцы паглыблена абследавана больш дзюх тысяч населеных пунктаў і ў выніку складзена карта радыеактыўнага забруджвання ўсёй тэрыторыі рэспублікі. (Карта надрукавана ў газетах). Забруджванню падвергліся каля 18 працэнтаў тэрыторыі Беларусі.

На сённяшні дзень у выніку распаду кароткажывучых радыенуклідаў і дэзаактывацыі магчымасці дозы гама-апраменьвання зніжаны ў шмат разоў.

ПОДПОЛКОВНИК И. ЕФИМОВ И ПИСАТЕЛЬ Ю. ПОЛЯКОВ ОТВЕЧАЮТ НА ВОПРОСЫ ЗАРУБЕЖНЫХ ЖУРНАЛИСТОВ

МОЛОДЕЖЬ В СОВЕТСКОЙ АРМИИ

Игорь ЕФИМОВ, 35 лет, подполковник, окончил Донецкое высшее военно-политическое училище и Военно-политическую Академию им. Ленина, прошел ступени служебной лестницы в армии от заместителя командира роты до заместителя командира полка по политической части. В настоящее время помощник начальника Главного политуправления Советской Армии по комсомольской работе, член Бюро ЦК комсомола. Юрий ПОЛЯКОВ, 33 года, один из самых популярных молодых советских писателей, автор острокритической повести об армейской службе «Сто дней до приказа» (1987), судьба публикации которой решалась в течение 5 лет. Служил рядовым в артиллерии. Секретарь правления Союза писателей России, кандидат в члены ЦК комсомола.

АРМИЯ В УСЛОВИЯХ ДЕМОКРАТИЗАЦИИ И ГЛАСНОСТИ

«АРМЕЙСКА МЛАДЕЖЬ» (Болгария): Какое влияние оказывают на армию процессы демократизации в советском обществе? **ИГОРЬ ЕФИМОВ:** Армия — не закрытая от общества организация. Ее в полной мере затронули гласность и демократизация. В частях создаются полклубы, дискуссионные центры, где солдаты обсуждают самые острые вопросы нашей истории и сегодняшнего дня. Повысилась дисциплина, уменьшилось количество проступков, связанных с неуставными отношениями. Мы видим, как демократизация армии ведет к тому, что дисциплина становится более сознательной.

ЮРИЙ ПОЛЯКОВ: В то же время каких-либо глобальных перемен в армейской среде пока не произошло. Я думаю, что в советском, и в партийном аппарате, и в армии есть люди, заинтересованные в сохранении прежнего статус-кво. Но есть и много прогрессивных офицеров, которые понимают, что армия должна измениться если не вместе, то вслед за обществом.

«ВETERАНЭ АДВОКЕЙТ» (Канада): Как военная служба изменилась в свете политики гласности, которую проводит ваше руководство?

ИГОРЬ ЕФИМОВ: Сначала о гласности. Есть понятие «военная тайна», и было бы, я считаю, неразумным от него отказываться. Но тех сфер, где это допустимо, гласность коснулась в полной мере. Критические замечания солдат и молодых офицеров обсуждаются на молодежных собраниях, выносятся на страницы армейских газет и журналов.

ЮРИЙ ПОЛЯКОВ: Несомненно, за последние два-три года гласности, судя по армейской прессе, в армии стало больше. Сегодня на ее страницах печатаются вещи гораздо более страшные, чем в моей повести «Сто дней до приказа». Идет процесс очищения, который неминуем без критики.

«ИОМИУРИ» (Япония): По мнению нашей газеты, перемены в истории СССР, особенно в период руководства Сталина, оказывают влияние на моральное состояние солдат. В связи с этим: как в настоящее время преподают историю страны и историю Красной Армии?

ИГОРЬ ЕФИМОВ: В вопросе преподавания подтекст: не морализация личного состава. Мне кажется, героическая история нашей армии дает нам столько примеров для патриотического воспитания, что для подобных сомнений нет оснований.

ЮРИЙ ПОЛЯКОВ: Самое главное сегодня — преодолеть влияние сталинских времен. Избавиться от страха перед своим собственным взглядом на нашу историю. Немало глав придется переписать.

АРМИЯ В ФОКУСЕ МЕЖНАЦИОНАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ («ДЕФЕНС НЬЮЗ» (США): В

«Арми Таймс» рассматривался вопрос об этническом факторе в армии США. В ней много солдат-негров, а также лиц азиатского и латиноамериканского происхождения. Национальный состав Советской Армии также весьма пестрый. Как взаимодействуют друг с другом различные этнические группы в Советской Армии?

ИГОРЬ ЕФИМОВ: Национальный состав Советской Армии отражает представительство различных наций и народностей в совокупном населении СССР. Мы стараемся поддерживать пропорциональность представительства в каждой части. При этом естественно стремление выходцев из определенного региона держаться вместе. Мы поощряем землячества, если их деятельность носит позитивный характер.

Одна из проблем — языковая. Многие выходцы, например, из Средней Азии плохо знают русский язык. Другая — национальные традиции и устои. Скажем, юноши из областей, где сильно влияние ислама, поначалу отказываются есть свинину. Встречаются и отдельные случаи высокомерия по отношению к представителям других национальностей. Мы опасались вспышки армянского и азербайджанского национализма в частях после событий в Сумгаите. Но даже в тех воинских подразделениях, которые были введены в Нагорный Карабах, а там служат и армяне, и азербайджанцы, до сих пор не было попыток устроить стычки на национальной почве. Обобщая, могу сказать, что национальные проблемы в армии остро не стоят.

«ИОМИУРИ»: В западной прессе пишут, что среди высших чинов Советской Армии мало лиц нерусских национальностей, особенно тех, которым трудно дается русский язык. Это также относится и к тем, кто служит в ракетных войсках, военно-воздушных силах, требующих высокой квалификации и знаний. Так ли это?

ИГОРЬ ЕФИМОВ: В определенной мере так. Мы ощущаем острую нехватку национальных кадров в военно-воздушных училищах. В особенности это касается таких регионов, как Прибалтика и Средняя Азия. Местное население слабо представлено в офицерском корпусе. Хотя, скажем, в республиках Закавказья такой проблемы нет — в последнее время наблюдается приток в армию грузин, армян, азербайджанцев. Офицеров так же, как и специалистов в других областях человеческой деятельности, нужно воспитывать. И не только в специальных училищах. Мы видим решение этой проблемы и в создании специальных школ с углубленным изучением русского языка и усиленной военно-спортивной подготовкой.

«ЭТЕЛЯ СУОМЕН-САНОМАТ» (Финляндия): В Эстонии движется мысль о создании национальных воинских частей, личный состав которых прошел бы службу в родной республике. Можно ли, на ваш взгляд, осуществить эту идею?

ЮРИЙ ПОЛЯКОВ: Конечно,

желание человека служить недалеко от дома понятно, и осуждать его за это было бы глупо. Но есть ведь и государственные интересы. Я думаю, что во время фолклендского конфликта немало английских солдат предпочли бы служить в Англии, а не отправляться за тысячи километров от дома. Другое дело, стоит ли отправлять человека, привыкшего к мягкому климату, в среднеазиатские пустыни? Мне кажется, что здесь возможен разумный компромисс со стороны армейского руководства.

«ДЕДОВЩИНА»

«ИА» (Испания): Могли бы вы описать самые распространенные неуставные отношения, практикуемые «дедами» по отношению к новичкам в армии?

ИГОРЬ ЕФИМОВ: «Деды» — это солдаты второго года службы, которые пытаются переложить часть своих служебных обязанностей на новобранцев. «Дедовщина» проявляется и на занятиях, и при обслуживании боевой техники, и на хозяйственных работах, и в казармах. Гораздо реже дело доходит до издевательства. Могу сказать, что 50 процентов полков и кораблей сегодня живет вообще без происшествий и преступлений. За последний год число преступлений в армии сократилось на одну треть.

ЮРИЙ ПОЛЯКОВ: Неуставные отношения — это целый комплекс явлений, и трудно сказать, какие из них наиболее распространены. Самое универсальное средство, говоря солдатским языком, — мордобой. Есть, конечно, и изощренные формы издевательства, получившие ритуальный характер, например, стояние ночью на табурете, подметание пола в казарме сапожными щетками и так далее.

Долгое время наличие неуставных отношений в армии замалчивалось. Я в своей повести «Сто дней до приказа» затронул этот больной вопрос и натолкнулся на мощнейшее сопротивление со стороны части военных. И только общее изменение политической атмосферы в нашей стране в сторону гласности позволило опубликовать «Сто дней до приказа» в журнале «Юность». Брешь в плотине молчания была пробита, и сегодня тема «дедовщины» активно обсуждается в печати, в том числе армейской.

«ТАЦ» (Западный Берлин): Что в первую очередь не устраивает проходящих службу солдат?

ЮРИЙ ПОЛЯКОВ: Прежде всего проблема неуставных отношений — «дедовщина». Кто борется с ней, идет на конфликт, но есть и слабые люди. Многие готовы унижаться год, чтобы затем еще год повелевать новобранцами, чем два года служить по уставу. Интересно, что в пограничных войсках, где на руках у ребят боевое оружие, есть боевые дежурства, неуставные отношения сведены до минимума.

Офицеры относятся к неуставным отношениям среди солдат по-разному. Большинство считает, что надо бороться с «дедовщиной». А кое-кто видит в ней основу дисциплины в армии, когда они командуют старослужащими, а те — молодыми солдатами.

Что же касается гражданского населения, то фактом общественного сознания «дедовщина» стала недавно. До моей повести были лишь частные разговоры. Сейчас общественность настроена резко критически, что, несомненно, помогает прогрессивному руководству армии в борьбе с «дедовщиной».

ОТНОШЕНИЕ СОЛДАТ К ВОЕННОЙ СЛУЖБЕ

«ТАЦ»: Существует ли среди советской молодежи убеждение в необходимости проходить службу без оружия?

ЮРИЙ ПОЛЯКОВ: В русском языке есть выражение «солдатская косточка». Так говорят о людях, которым в силу их дисциплинированности, аккуратности, привычки все делать по приказу на роду написано служить в армии. Но есть и другие — те, для кого армия неорганична. Возможно, тысячи лет назад они были бы звездочетами. А их заставляют служить наравне со всеми! Как будто одинаковая форма делает всех одинаковыми. Это глубочайшее заблуждение, оставшееся нам в наследство от сталинских времен. Рано или поздно придется что-то менять. Возможно, в далекой перспективе выходом станет добровольная служба.

Пока же такие ребята ищут идейное обоснование своей природной неспособности служить в армии в пацифизме или религии. Кроме того, в этом тонком деле надо понять и военных. Пацифистские убеждения легко симитировать, поэтому к ним относятся с подозрением. Даже в ФРГ, где сильно пацифистское движение, для отказа от ношения оружия необходимо предъявить справку об участии в демонстрациях, митингах и других акциях пацифистов. В СССР же пока нет и движения как такового. Есть отдельные группы и индивидуумы. Но разубить этот гордиев узел, по моему мнению, могла бы добровольная служба.

«ТАЦ»: Считают ли солдаты срок службы в армии слишком большим?

ЮРИЙ ПОЛЯКОВ: Конечно, кое-кому 2 года кажутся большим сроком. Но следует вспомнить, что срок службы при царях был 25 лет, в 20-30-е годы — 4—5 лет, а до середины 60-х — 3—4 года. Да, конечно, солдаты ждут конца службы. За точку отсчета принимают день приказа министра обороны о демобилизации. Начинают считать за 100 дней. Поэтому я и назвал свою повесть об армии «Сто дней до приказа».

«ИА»: Повлияет ли перестройка на сокращение сроков службы в армии в связи с сокращением военного потенциала СССР?

ИГОРЬ ЕФИМОВ: Пока так вопрос не стоит. Я знаком с заявлением академика Сахарова о сокращении сроков службы на год, но это нереально в сегодняшних условиях. Мы не сможем за такой срок подготовить квалифицированного специалиста, способного обращаться со сложной военной техникой. Ведь подчас солдату требуются в армии знания инженера.

ВЗГЛЯД НА СЛУЖБУ С РАЗНЫХ СТОРОН

«ЛИМБУРГЕР» (Голландия): Из чего состоит обучение во время службы в Советской Армии? Отводится ли, например, время для общего развития или же обучение направлено исключительно на функционирование в армии (исключительно военные вопросы)?

ИГОРЬ ЕФИМОВ: Обучение в армии включает в себя боевую и политическую подготовку. Боевая подготовка направлена на приобретение воинской специальности и навыков, связанных с армейской службой. В ходе политических занятий продолжается процесс формирования политических взглядов, установок, психологических и

нравственных качеств. Солдаты имеют возможность расширить свой политический кругозор. Они изучают историю государства и армии, советские законы, постановления правительства.

Кроме того, солдаты получают в армии «мирную» профессию: радиотелеграфиста, строителя, водителя и т. д.

«ЛИМБУРГЕР»: Какова роль женщины в армии?

ИГОРЬ ЕФИМОВ: Военнослужащими женщины становятся только в добровольном порядке. Они должны быть не моложе 18 и не старше 28 лет, не замужем и не иметь детей. Как правило, они служат рядовыми, реже офицерами. Непосредственно с оружием контакта не имеют. Заняты на обеспечивающих службах.

Кроме военнослужащих-женщин, есть также категория, более многочисленная, женщин-служащих Советской Армии. Они не имеют воинских званий, не принимают присягу. Это, как правило, медсестры, машинистки, буфетчицы и т. д. Они получают заработную плату, несколько большую, чем представители аналогичных профессий в народном хозяйстве.

«ДЕФЕНС НЬЮЗ»: Американские солдаты очень гордятся своими значками и формой. Они часто пишут письма в «Арми Таймс», указывая, какие типы фуражек или рубашек они предпочитают. Как в Советской Армии определяется стиль одежды? Участвуют ли в этом солдаты?

ИГОРЬ ЕФИМОВ: Солдаты любой армии мира любят свою форму, стремятся сделать ее наряднее. Более других в Советской Армии выделяются воздушно-десантные войска. Их даже называют по головному убору — «голубыми беретками». Наши солдаты также пишут немало писем командованию, министру обороны с предложениями об улучшении формы одежды. Сейчас разрабатывается новая модель, более практичная, более спортивная, из более качественной ткани. И более элегантная. Значков же в Советской Армии более чем достаточно. За два года солдат может заслужить 5—6 знаков воинской доблести.

«ТАЦ»: Как относятся в армии к такой серьезной теме, как сексуальность?

ЮРИЙ ПОЛЯКОВ: До сих пор солдат считался чуть ли не бесполом существом. Такое отношение идет, видимо, от тридцатых-сороковых годов, когда казалось, что определенными установками можно изменить природу человека. Тогда в СССР запретили презервативы и аборты. Возросло количество случаев заболевания простатитом. Однако никому до этого не было дела. Сейчас возросло число ранних браков, но семейное положение призывников до сих пор не учитывается. Солдата, женившегося, скажем, в Белоруссии, могут отправить на Дальний Восток. Легче стало с посещением родственников казарм, но количество и продолжительность отпусков на родину, по-моему, недостаточны.

«ТАЦ»: Бывают ли в армии проклевывания, связанные с принудительным сексуальным ограничением?

ЮРИЙ ПОЛЯКОВ: Мне кажется, что немалая доля конфликтов в казармах происходит из-за накопления сексуальной энергии. Как правило, проблема секса в армии игнорируется командованием и армейской прессой. Лишь в самое последнее время появились первые публикации на эту тему.

НАЛЕЖАЦЬ НАШАЙ ГІСТОРЫІ

ЗАСТАВАЎСЯ БЕЛАРУСАМ

СТАРОНКІ БІЯГРАФІІ І ТВОРЧАСЦІ М. ЗАБЭЙДЫ-СУМІЦКАГА

[Заканчэнне. Пачатак у № 6].

Заглышыць голас Міхася Забэйдзі-Суміцкага, забараніць яму спяваць было ўжо немагчыма. Ён выступае ў Пінску, і газеты пішуць, што слухаць М. Забэйдзі-Суміцкага — «духоўная раскоша». Ён прыязджае з канцэртамі ў Вільню і з першай песні знаходзіць водгук у сэрцах слухачоў... І першы раз у жыцці за спеў яго насілі на руках. Прагрэсіўны культурна-грамадскі і літаратурны часопіс «Беларускі летапіс», які выходзіў у Вільні з 1933 да верасня 1939 года, прысвяціў канцэртам М. Забэйдзі-Суміцкага ўсхваляваны артыкул. Пачуўшы іх, адгукнуўся Максім Танк, які сказаў, што Забэйдзі-Суміцкі «з першых слоў... нябачнымі пальцамі адчування ўзяў гэтае сэрца песні, паклаў яго на асцярожныя далоні дзівоснага голасу і, абвешчыў чараўніцтвам, задумай, панёс яго між саламяных стрэх, між калоссяў, затопленых сонцам, раскалыханых ветрам».

У гэты час адбылося асаблівае знаёмства з Максімам Танкам і Рыгорам Шырмай, якое стала дружбай на ўсё яго астатняе жыццё, дружба была шчырай, сустрэчы прыносілі многа радасці. Рыгор Раманавіч надзвычай высока цаніў майстэрства Забэйдзі-Суміцкага, разумеў і падтрымліваў у складаных жыццёвых абставінах, пісаў, што лёсы іх у нечым падобныя. «Так многа перажыта, — пісаў ён М. Забэйдзі, — але свае здольнасці мы не змаглі цалкам і поўнацю аддаць свайму народу не таму, што не хацелі, а таму што бурнае і цяжкае было «надвор'е»».

АМАЛЬ усюды Міхась Забэйдзі слова «вайна» ўжывае з адмоўным эпітэтам «праклятая». Першая сусветная зрушыла сям'ю з наседжанага месца, адарвала ад дому. Другая сусветная праклала непераадольную мяжу паміж ім і Радзімай... Экстрэмальная сітуацыя патрабуе ад чалавека хуткі і рашучы дзеянні. Але ж ці кожны здольны на іх? Тым больш асоба творчая, якая не ўяўляе свайго існавання без мастацтва. На жаль, у час вайны былі ў Міхася Забэйдзі ўчынкі, якія потым далі падставу абвінавачваць яго ледзьве не ў супрацоўніцтве з акупантамі. Аднак перш чым абвінавачваць, можна, варта паспрабаваць зразумець чалавека, паклаўшы на шалі сумлення зло і добро.

«Шла вайна, а Забэйдзі даваў канцэрты», — раздаваліся ў нас абурэнны галасы. Сапраўды, ішла вайна супраць Савецкага Саюза, а ў канцэртах Міхася Забэйдзі, як і раней, гучалі рускія, украінскія, беларускія песні. «Я ведаў, што фашысты нацкоўваюць адзін народ на другі, выкарыстоўваючы іх спрэчкі ў сваіх інтарэсах», — растлумачыць пазней сваю пазіцыю спявак. — Я ж стараўся песняю з'ядноўваць людзей, стараўся закрануць найдалікатнейшыя, самыя патаемныя і лепшыя струны чалавечага сэрца». І мусіць сапраўды не бяскрыўнымі былі гэтыя канцэрты, калі ў Берліне спявак абвінавачвалі ў прапагандзе славянства. Далей было яшчэ горш. Адночы на кватэру да М. Забэйдзі з'явіўся гестапавец. Міхась Іванавіч пасадзілі ў самалёт і даставілі ў сталіцу нямецкага рэйха, дзе прапанавалі ўзначаліць «беларускія» радыёперадачы з Берліна. Ад прапановы ён катэгарычна адмовіўся і вярнуўся ў Прагу, але тут у аддзеле нямецкай прапаганды яму сказалі, што калі ён хоча спяваць, то павінен «праявіць сябе палітычна». «Я не мог праявіць сябе палітычна, і прыйшлося адмовіцца ад тэатра».

Міхась Забэйдзі-Суміцкі быў надта прыкметнай фігурай. Гітлераўцамі і іх памагачамі з беларускага нацыяналістычнага асяроддзя рабіліся захады, каб выкарыстаць гучнае імя артыста ў ганебных мэтах.

У сваіх успамінах М. Забэйдзі не паспрабаваў растлумачыць, хто або што прымусіла яго паставіць свой подпіс пад «Рэзальюцыяй агульнага сходу беларусаў, пражываючых у пратэктарате Чэхія і Маравія», у якой яны жадалі паспехаў і хутчэйшай перамогі Адольфу Гітле-

ру, чаму ахвяраваў ён грошы на нямецкі Чырвоны Крыж. Каб дажыў Міхась Забэйдзі да нашых дзён, можа і пачулі б мы горкую і крыўдную гісторыю чалавека, які трапіў у бязыхаднае становішча, у якога не хапіла мужнасці супрацьпаставіць сябе тым, з кім звяло яго жыццё і ў каго на той час была сіла...

У 1939 годзе артыст збіраўся ў турнір па Еўропе, а потым і Амерыцы. Пляны парушыла вайна. Варшаву таго часу ён называе пеклам. Вырваўшыся з яго, у 1940 годзе пераязджае ў Прагу. Майская, сонечная залатая Прага здалася Забэйдзі-Суміцкаму паратункам ад смяртэльнай віхуры, якая бушавала ў Еўропе. Да таго ж тут ён, канешне ж, сустрэўся з землякамі-беларусамі. А лепш было б, каб трымаўся ад іх далей. Прага ў той час стала цэнтрам буржуазна-нацыяналістычнага руху, знаходзіўся тут і «ўрад» БНР. Усіх трымаў у сваіх руках Ермачэнка (былы дзянікінскі афіцэр, адзін з вярхоўнаў нацыяналістычнага руху ў Празе, потым у акупіраваным Мінску ўзначальваў антысавецкую прафашысцкую арганізацыю «Беларуская народная самапомач». Быў на асобым палажэнні ў гітлераўцаў), выслужаючыся перад фашыстамі, стараўся ўцягнуць у свае здрадніцкія справы людзей, нават далёкіх ад палітыкі. Гэта ён арганізаваў тую «Рэзальюцыю».

Мне нядаўна трапіла ў рукі копія пісьма Ларысы Геніюш, якое яна прыслала ў 1964 годзе з Зэльвы ў Саюз пісьменнікаў. Яна пісала, што пасля акупацыі немцамі Чэхаславакіі «ўсе чужынцы мусілі быць рэгістраваныя ў сваіх арганізацыях. Беларусы былі арганізаваны ў Камітэце самапомачы. Калі выбухнула вайна, Ермачэнка прыказаў усім сабрацца ў яго кватэры. Сабраліся ўсе ад Вольфсана да Забэйдзі. Усе былі ўстрывожаныя і вельмі напалоханыя». Як не прыгадаць тут словы Міхася Забэйдзі: «Супраць ражна не папрэш!», якія напісаў ён у сваіх успамінах.

Сёлета ў пачатку студзеня толькі што створаным у Фрунзенскім раёне Мінска цэнтрам па прапагандзе беларускай культуры быў праведзены вечар, прысвечаны памяці Міхася Забэйдзі-Суміцкага. Выступаючы на ім, пісьменнік Барыс Сачанка выказаў спадзяванне, што, калі будучы апублікаваны ўспаміны Ларысы Геніюш, многае праясніцца для нас і ў жыцці Забэйдзі-Суміцкага ваеннага пражскага перыяду. На вышэй згаданы вечар прыехаў з Крошына пляменнік выдатнага артыста Георгій Казляк, старшыня калгаса, заслужаны работнік сельскай гаспадаркі, дэпутат абласнога Савета. Хоць і быў ён зусім малым у 1935 годзе, але прыезд у вёску дзядзькі помніць. Найбольш жа раскажаў ён пра вайну, пра тое, што ўсе сваякі Міхася Забэйдзі тады былі звязаны з партызанамі. Зрабіў свой уклад у барацьбу з гітлераўцамі і Міхась Забэйдзі. Ён праз сваю маці перадаў грошы ад канцэрта ў Ваўкавыску, які адбыўся ў вайну, на закупку зброі партызанам. Цераз Уладзіміра Урбановіча і маці ён у гэты час узнавіў кантакт са сваім стрыечным братам Іосіфам (Ёзікам) Урбановічам. Гэты чалавек мог быць найлепшым сведкам, які, я ўпэўнена, сведчыў бы на карысць Міхася Забэйдзі, таму што сябраваў з ім і ведаў яго ў дзяцінстве, сустракаўся з ім у Варшаве ў небяспечныя для яго час і заўсёды мог разлічваць на падтрымку брата.

Іосіф Урбановіч — постаць гераічная. Ён быў удзельнікам рэвалюцыйнага руху ў Заходняй Беларусі, адным з арганізатараў і кіраўнікоў партызанскай барацьбы на Брэстчыне. Гэты выдатны чалавек загінуў і пахаваны на партызанскіх могілках у Гута-Міхаліне, у сэрцы Ружанскай пушчы. Пра Урбановіча ў газеце «Голас Радзімы» ў 1987 годзе раскажаў пісьменнік Уладзімір Калеснік. Ён і параіў вярнуцца да ўдавы Іосіфа Урбановіча, яго паплечніцы па рэвалюцыйнаму падполлю Басі Кнубавец, якая жыве ў Гродне. Бяся Давыдаўна не толькі адгукнулася сама, але папрасіла заслужанага дзеяча культуры БССР кампа-

зітара Аляксандра Шыдлоўскага раскажаць усё, што ён памятае пра Міхася Забэйдзі.

Бяся Давыдаўна засведчыла, што Іосіф Паўлавіч заўсёды ўспамінаў пра М. Забэйдзі з цеплынёй і сардэчнасцю, гаварыў з павагай пра яго як пра брата і таленавітага чалавека. Ёй вядома, што М. Забэйдзі сустракаўся з І. Урбановічам у 1943 годзе, што спявак перадаў грошы, выручаныя за канцэрт у Ваўкавыску, партызанам.

Расказ Аляксандра Шыдлоўскага дапамагае ўявіць жыццё Міхася Забэйдзі ў Варшаве перад пачаткам другой сусветнай вайны і ў першыя яе дні. Шыдлоўскага з Забэйдзім пазнаёміў у Варшаве ў 1937 годзе Іосіф Урбановіч. Абодвух гэтых людзей звязвалі падполле, рэвалюцыйная дзейнасць. Яны часта разам бывалі на кватэры ў Міхася Іванавіча, дзе пілі чай, падоўгу гутарылі. Міхась Забэйдзі, па словах А. Шыдлоўскага, быў патрыятам свайго беларускага народа, вельмі любіў усё роднае: мову, песні, звычкі, традыцыі. У Варшаве ў той час было створана культурна-асветнае таварыства, у якое ўваходзілі рабочыя, студэнты, служачыя. Таварыства арганізавала вечары, на якіх часта выступалі М. Забэйдзі. І. Урбановіч планавалі выдаваць пракауністычную легальную беларускую газету, меркавалі выкарыстаць для гэтай справы і свайго славутага брата, на што атрымаў прынцыповую згоду. Усяму перашкодзіла вайна. І. Урбановіч і А. Шыдлоўскі вырашылі вярнуцца на Радзіму, у Беларусь, але перад гэтым з пасёлка Вавер, дзе жылі, прабраліся ў заняты фашыстамі Варшаву, каб забраць з сабою М. Забэйдзі. «Мы заспелі яго ў ложку, з захутаным горлам, цяжка хворага», — піша А. Шыдлоўскі. Яны ўсе спадзяваліся, што, калі М. Забэйдзі паздаравее, яго ўдасца пераправіць у Заходнюю Беларусь, вызваленую к таму часу Чырвонай Арміяй. Але немцы акупіравалі ўсю Польшчу, і зрабіць гэта было ўжо немагчыма. А. Шыдлоўскі таксама пацвярджае, што Іосіф Урбановіч вельмі любіў брата, паважаў за тое, што нідзе і ніколі не хаваў свайго паходжання і нацыянальнасці. Ва ўмовах паланізацыі, якой падвяргаліся беларусы, гэта была пазіцыя, якая не магла падацца ўладам.

ТОЛЬКІ 15 першых гадоў са сваіх 81 Міхась Забэйдзі пражыў у Радзіме. Толькі аднойчы, у 1963 годзе, ён прыязджаў у Беларусь на гастролі. Тыя, хто быў тады з ім побач, успамінаюць, як, ступіўшы на родную зямлю, спявак сказаў: «Вось, каб мне нікуды адсюль не ехаць, каб застацца тут назаўсёды». За час гастроляў ён даў 11 канцэртаў у Мінску, Віцебску, Гомелі, Магілёве, Гродне, Ваўкавыску, Слоніме, Лідзе, Баранавічах. Канцэрты ўсюды праходзілі з ашаламляльным поспехам, залы былі перапоўнены. На заключным канцэрте, які праходзіў у Мінску, дзяўчаты з Маладзечаншчыны разаслалі перад артыстам дыван з недаспелага жыта з васількамі. Гэта быў трыумф беларускай песні, трыумф беларускай культуры. Шчасцем была перапоўненая і душа Міхася Забэйдзі-Суміцкага. Ён пісаў сябрам: «Гэта падарожжа дало мне столькі ўражанняў, колькі не кожнаму за жыццё дастаецца. Усюды сустракалі, як блізкага чалавека. Сапраўды можна сказаць, што я шчаслівы, таму што дажыў да гэтых хвілін».

Здавалася, што такіх сустрэч будзе яшчэ многа, марыў і аб тым, каб вярнуцца ў Беларусь назаўсёды. Нават купіў чамаданы... У гэтых чамаданах дырэктар му-

зея-архіва літаратуры і мастацтва Ганна Сурмач прывезла ў Мінск архіў Міхася Забэйдзі-Суміцкага, які застаўся пасля яго смерці і які ён завяшчаў Бацькаўшчыне. У пісьмах апошніх гадоў Міхась Забэйдзі часта цытаваў Пушкіна: «Я хачу бесцувстваному телу равно повсюду истлевать, но ближе к милтому пределу мне все б хотелось почивать».

«Милый предел» вабіў, хваляваў, цікавіў спявака. Ён адчуваў сябе неаддзеленым ад роднага краю, але сказвалася доўгая разлука з ім, і многія звесткі, якіх не хапала, чэрпаў з пісьмаў сяброў з беларускіх кніг. З асадай чытаў Янку Брыля, У. Караткевіча, С. Грахоўскага, І. Шамякіна, М. Танка. «Чытаючы кнігі, — пісаў М. Забэйдзі, — знаёмлюся з жыццём маіх суайчыннікаў на Радзіме, з іх характарамі, даведваюся, як жыць, як адносяцца адзін да другога».

Але галоўнай справай жыцця, як і раней, заставаўся спявак. Творчы век артыста быў надзвычай доўгім і шчаслівым. Адсвяткаваўшы сваё 70-годдзе, перанёсшы два інфаркты і наогул маючы ад прыроды не вельмі моцнае здароўе, Міхась Забэйдзі не пераставаў выступаць. Урачы папярэдзілі, што на кожным канцэрте можа здарыцца неперапраўнае, але спявак адказаў, што лепш памёрць спяваючы, чым, плачучы, жыць. Ставіўся ж ён да кожнага свайго выступлення надзвычай патрабавальна. У верасні 1965 года спяваў у Францішковых Лазнях. Паспех быў вялікі, запрасілі на далейшае выступленне. «Але як мастак, — пісаў ён, — сабой незадаволены. Быў прастуджаны і не спяваў так, як хачеў бы».

Жывучы ў Чэхаславакіі, Міхась Забэйдзі-Суміцкі заставаўся нястомным прапагандыстам рускай, украінскай і асабліва беларускай песні. У яго рэпертуары былі песні розных народаў свету, і кожную ён спяваў на мове таго народа, якому яна належала. «Нядаўна спяваў па-бенгальску. Гэта ўжо 17-я мова, у якой прыйшлося ў жыцці спяваць».

Надзвычай паспяхова прайшоў канцэрт М. Забэйдзі-Суміцкага ў 1972 годзе ў Лагачовічах, у Чэхаславакіі, дзе ён спяваў без перапынку амаль дзве гадзіны на 8 мовах. Для артыста гэты канцэрт адметны тым, што ён адзначыў ім 90-годдзе з дня нараджэння Янкі Купалы, зрабіўшы вольны пераклад на чэшскую мову яго верша «Ты прыйдзі». У тым жа канцэрте ён выканаў раманс М. Чуркіна на гэты верш у арыгінале.

Многа было насявана і запісана на магнітную стужку твораў савецкіх кампазітараў: Кабалеўскага, Шастаковіча, Хачатуряна, Шапорына, Туранкова і іншых, але прыйшоў 1968 год, і... «ўсе гэтыя найгранні сцёрлі», — з жалем паведамае М. Забэйдзі.

І ўсё ж яго творчасць — тэатральна-канцэртная і педагагічная — у Чэхаславакіі ацэнена надзвычай высока. Ён меў узнагароды Таварыства чэхаславацка-савецкай дружбы, міністэрства школ і культуры Чэхаславакіі. Неаднойчы быў пераможцам у міжнародных і рэспубліканскіх конкурсах, выбіраўся ў склад журы, з'яўляўся членам секцыі канцэртных мастакоў, якая аб'ядноўвала найлепшых артыстаў усёй рэспублікі.

Вялікай гордасцю Забэйдзі-Суміцкага былі яго вучні. Жывучы за мяжой, ён нёс людзям беларускую песню не толькі як выканаўца, але і як настаўнік, выкладчык. З радасцю перадаваў ім свой вопыт і майстэрства. Прыгожая беларуская песня ў спалучэнні з надзвычайным талентам таго, хто яе выконваў, выйшла на шырокую дарогу, «разам з напевамі іншых народаў будзе звінець і тады, калі нас не будзе».

Пасля смерці Міхася Забэйдзі адна з яго вучаніц Надзея Кастэцка (між іншым беларуска, родам з Баранавічаў), ведаючы, што Міхась Іванавіч перапісваўся з М. Плавінскім, напісала ў Віцебск ліст: «Сумую, і плачам, і не можам паведаваць, што няма ўжо паміж намі нашага дарагога Міхася, чужоўнай душы чалавека, вялікага песняра, вельмі добрага педагога. Ён быў для нас яшчэ больш як родны дзядзька. Усе мы яго вельмі кахалі, паважалі за дабрата сэрца, за вялікае мастацтва... Я была яго вучаніцай. Я ведаю ўсе яго беларускія песні. Мы разам з ім і гаварылі на беларускай мове. Мы разам чыталі беларускую паэзію, прозу, якую яму часта сябры прысылалі. Ён гардзіўся гэтым. На яго канцэртах заўсёды былі беларускія песні, а вучні, з павагай да яго, іх спявалі».

Надзея Кастэцкай вельмі хочацца, каб маладое пакаленне на радзіме Міхася Забэйдзі-Суміцкага ведала, што быў у іх такі спявак, які пранёс беларускую песню па ўсім свеце, самаддана і захопленыя служыў ёй да канца сваіх дзён.

Пахаваны наш славуты зямляк у Празе. На яго магіле па-беларуску і па-чэшску выбіты словы: «Жыў песняй і песняй даваў радасць людзям».

Дзіяна ЧАРКАСАВА.

СТВОРАНА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ У ВІЛЬНЮСЕ

ДА СВАІХ КАРАНЁЎ

Напярэдадні новага, 1989 года, калі наша рэспубліка адначала свой 70-гадовы юбілей, у Маскве ўзнікла Таварыства беларускай культуры імя Францыска Скарыны. Пра гэту падзею ўжо паведамляў «Голас Радзімы». І вось зусім нядаўна ў сталіцы суседняй з намi Лiтвы таксама было арганізавана Таварыства беларускай культуры.

Вiльнюс — гiстарычны грамадска-культурны цэнтр лiтоўскiх i беларускiх зямель, субольны асяродак лiтаратурна-мастацкага жыцця. Тут стваралiся помнiкi пiсьменства (летапiсы, статуты), культурным здабыткам лiтоўскага i беларускага народаў. У 1522 годзе славыты славаны першадрукар Ф. Скарына выдаў у Вiльнi «Малую надарожную кнiжку». Жыццёвых сынаў i дачок Беларусi шмат звязана з Вiльняй. Тут Марцінкевіч, А. Кiркор, Янiцкi, А. у 1919—1939 гадах, склад буржуазнай Польшчы, лiтванскага рэвалюцыйна-вызваленчага руху.

Трывалыя сувязi звязваюць абодва нашы народы, абедзве сталiцы. I сёння ў Вiльнюсе жыве каля 7 тысяч беларусаў.

У памяшканнi школы мастацтваў iмя Чурлёнска адбываўся ўстаноўчы сход Таварыства беларускай культуры, панавала святочная атмасфера. Да гэтай нагоды былі прымеркаваны вернісаж мастака Уладзіміра Курэменкі, выстаўка беларускiх паясоў, вытканых членам Клуба «Сябрына» Янкам Тушэвічам. Прадавалiся беларуская мастацкая лiтаратура, вучоныя, мастакi, лiтаратары, краязнаўцы, удзельнiкi мастацкай самадзейнасцi з розных мясцiн Беларусi.

А распачаў яго юны жыхар Вiльнюса Уладзімiр Вiшнякоў, які прачытаў прысутным верш на беларускай мо-

рывста лiчыць патрэбным выхоўваць патрыятычныя i iнтэрнацыянальныя пачуццi людзей. Так, будзем дапамагаць беларусам у Лiтве больш дасканала засвойваць лiтоўскую мову, знаёмiцца з культурнымi дасягненнямi iншых народаў. Мярнуем з цягам часу адкрыць кiёск «Саюздруку».

Дадам, што па iнiцыятыве аргкамітэта Таварыства ў Вiльнюсе ўжо наладжаны гандаль беларускай перыядыкай. Пакуль яшчэ невялiкi, але ўжо ёсць попыт на газеты «Голас Радзімы» i «ЛiМ».

У планах работы на блiжэйшую будучыню — стварэнне беларускай бiблiятэки-чытальнi, лекторыя па пытаннях беларускай культуры, а ў перспектыве — адраджэнне Беларускага музея, адкрыццё беларускай школы, дзiцячага сада, кафедры ў Вiльнюскiм унiверсiтэце.

Трэба тут, вiдаць, нагадаць чытачу, што ў свой час была ў гэтым горадзе i беларуская гiмназiя, працавалi кнiгарня i друкарня, а ў так званых базыльянскiх мурах дзейнiчаў Беларускi музей. У яго экспазiцыi было некалькi найкаштоўнейшых калекцый — археалагiчных, сфрагiстычных, нумiзматычных, унiкальная калекцыя медалёў, крыжоў, зборы случскiх паясоў, дыяноў Нясвiжскай i Гродзенскай мануфактур, беларускiх народных iнструментаў, карцiн, старадрукi, пячаткi полацкiх кнiжаў, сцяг паўстанцаў 1863 года... Пасля вайны большасць усiх гэтых нацыянальных каштоўнасцей трапiла ў Гiсторыка-этнаграфiчны музей Лiтоўскай ССР i ў цэнтральную бiблiятэку АН ЛССР.

Работа, як бачыце, будзе вялiкая, вiдаць, нялёгкая. На сённяшнi дзень нашымi землякамi ў гарвыканкоме Вiльнюса ўжо ставiлася пытанне аб перадачы базыльянскiх муроў пад цэнтр беларускай культуры. Трэба спадзявацца, што неўзабаве яно будзе вырашана станоўча.

Добраахвотныя ўзносы i ахвяраваннi Таварыству жадаючыя могуць унесцi на яго разлiковы рахунак № 1700653 у аперацыйным упраўленнi жылсацбанка г. Вiльнюса.

А пакуль у фонд будучай бiблiятэки i музея прывезлi энцыклапедычныя даведнiкi i слоўнiкi, вырабы народных майстроў госцi з Мiнска. На адпаведным узроўнi сустрэлiся намеснiкi мiнiстраў культуры БССР i ЛССР, якія прыйшлi да згоды, што ў Вiльнюсе павiнен стаць помнiк Скарыне. Камiсія «Вяртанне» Беларускага фонду культуры ў сваю чаргу звярнулася ў урада перадаць экспанаты для аднаўлення Беларускага музея ў Вiльнюсе.

— У маім уяўленнi, Таварыства беларускай культуры ў Вiльнюсе — гэта асяродак, дзе яднаюцца два народы, — вельмi трашна адзначыў А. Мальдзiс. — Таму асноўная задача — мацаваць дружбу.

Нельга не пагадзiцца з такой думкай паважанага вучонага. Дружба i ўзаемаразуменне прадстаўнiкоў розных народаў, iх павага адзiн да аднаго — толькi так мы можам узаемаўзбагацацца, развiвацца i рухацца наперад.

Таццяна АНТОНАВА.

Выстаўка «Кастусь Каліноўскі ў творах жывапісу, графікі, скульптуры і медальернага мастацтва» прайшла ў выставачнай зале аб'яднання дзяржаўных лiтаратурных музеяў БССР у Троiцкiм прадмесцi Мiнска. Складзена яна з калекцый навуковага супрацоўнiка Белдзяржунiверсiтэта Анатоля Белага, а арганізавана клубам калекцыянераў Беларускага аддзялення Савецкага фонду культуры i прысвечана 150-годдзю з дня нараджэння выдатнага беларускага рэвалюцыйнага, мыслiцеля, паэта i публiцыс-

та, кiраўнiка паўстання 1863 года ў Беларусi i Лiтве. У экспазiцыi — больш за восемдзесят твораў беларускiх мастакоў. Тут прадстаўлены работы Э. Агуновiча, М. Купавы, А. Марачкiна, А. Кашкурэвiча, М. Селешчука. НА ЗДЫМКАХ: у выставачнай зале; М. СЕЛЯШЧУК. Iлюстрацыя да кнiгi А. Якімовiча «Кастусь Каліноўскі»; А. АПІЁК. «За волю».

Фота Я. КАЗЮЛІ.

НА СТАРАЖЫТНАЙ ЗЯМЛІ БРАГІНСКАЙ У ЛАНЦУЖКУ СТАГОДДЗЯЎ

Паўднёва-ўсходнi куток Гомельскай вобласцi ўразаецца клiнам памiж рэчкамі Прыпяццю i Дняпром ля iх судокаў. У той час, як сумежныя да рэк бакi гэтага кутка нiзiнныя, пясчаныя, пакрытыя балотамi, азёрамі, залiвамi i параслi сасновым лесам, сярэдняя частка яго ўяўляе мясцовасць больш узвышаную, здаўна i дзволi густа зеселеную i апрацаваную. Гэтага града цягнуцца ад паўднёвага ўсходу да паўночнага захаду i арашаецца цячэннем рэчкі Брагiнкі, на якой стаiць гарадскi пасёлак Брагiн.

Знаёмства з цяперашнiм Брагiнам пацвярджае выслоўе аб тым, што i ў мiрны час ёсць месца подзвiгу. Мы неак прывыклi метафарычна апiсваць неардынарныя падзеi, але людзi, што змагалiся ў зоне Чарнобыльскай АЭС твар у твар з бядою, што жывуць i працуюць там сёння, не любяць гучных слоў. Яны выратавалi гарадскi пасёлак i зрабiць усё, што ў iх сiлах, каб захаваць гэты багаты i прыгожы край для сваiх дзяцей i ўнукаў.

А гiсторыяй сваёй Брагiнцы ганарцца па праву. Яна ў iх не менш дэўня i славуная, чым у iншых мясцiн Беларусi. Таму аб гiсторыi старажытнай

брагiнскай зямлi варта раска-

заць. ...Уздоўж рэчкі Брагiнкі размясцiлася большая частка населеных пунктаў наваколля. Вёскi гэтыя вядомы брагiнцам не толькi дзякуючы iх ролi ў гаспадарчым жыццi краю. У некаторых з iх нарадзiліся славытыя землякi, iмёны якіх ведаюць далёка па-за Брагiншчынай.

У вёсцы Сабалi, напрыклад, нарадзiўся вядомы беларускi савецкi пiсьменнiк Раман Сабаленка, iмем якога названа адна з вулiц гарадскога пасёлка. З вёскi Глухавiчы родам беларускi вучоны, акадэмік АН БССР М. Паўлючэнка. Вёска Астрагляды з'яўляецца радзiмай В. Палескага (Станкевiча), драматурга, журналіста, заслужанага дзеяча культуры БССР, творы якога прысвечаны жыццю i быту калгаснай вёскi, сапраўдным героям свайго часу, простым палескiм жыхарам. У вёсцы Гдзень нарадзiўся Герой Савецкага Саюза П. Шпетны. Гвардыi старшы лейтэнант Шпетны вызначыўся ў Курскай бiтве ў час Вялiкай Айчыннай вайны.

Имя аднаго з сынаў Брагiншчыны, урадженца вёскi Спрыжыжа, назаўсёды ўпiсана ў летапiслы славы зусiм нядаўна.

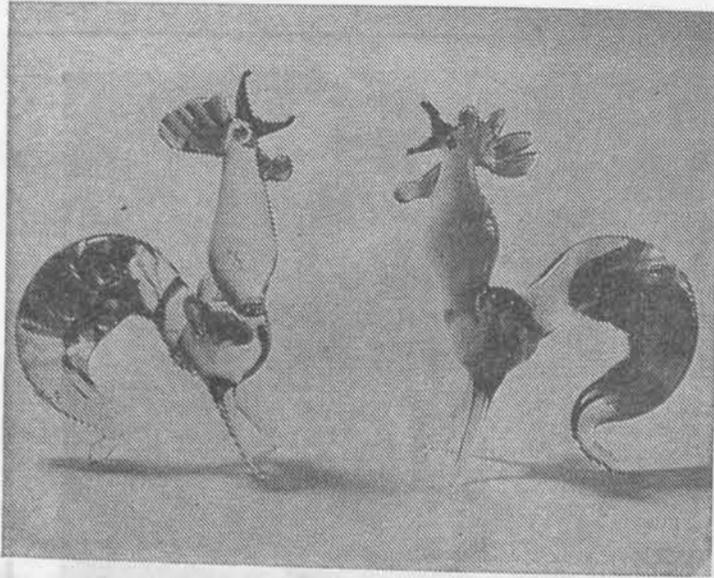
Гэта Василь Ігнаценка, які ўвайшоў у бессмяротнасць праз полiмя чарнобыльскага пажару.

Рэчаіснасць часта аказваецца больш суровай, чым мара. Але жыццё — гэта ніч, якая злучае мiнулае i сучаснасць.

...Амаль праз увесь раён, з поўначы на поўдзень, цячэ рэчка Брагiнка. На яе берагах калiсьцi з'явлiся першыя пасяленцы краю — паляўнiчыя каменнага веку. Крамянёвыя ножпадобныя пласцiны, рэшткi глiнянага посуду, розныя каменныя адшчэпы, якім ад 5 да 7 тысячагоддзяў, дэгэтуль знаходзяць вучоныя ў брагiнскай зямлi. Першых пасяленцаў змянялi iншыя: многiя народы праходзiлі тут з рознымi мэтамi i намерамi, бо Брагiншчына ляжыць на найбольш урадлівых па ўсёй паўднёвай Беларусi землях. Рэчка Брагiнка, бурлівая ў час веснавой паводкi, цяха ў летнюю спякоту, з'яўляецца адзiным сведкам падзей, якія адбывалiся на яе берагах.

Як сведчыць легенда, калiсьцi разбойнiчалi ў тутэйшых мясцiнах два лiхадзеi i люта ненавідзелi адзiн аднаго. Здарылася так, што больш моцны з iх забiў свайго сапернiка, кiнуў у балота, прыгаворваючы:

[Заканчэнне на 8-й стар.]

КРЫШТАЛЬНЫЯ КВЕТКІ

Звычайная шкляная палачка, разагрэтая ў полымі газавай гарэлкі, ператвараецца ў руках мастака на шклу Барысаўскага камбіната прыкладнога мастацтва Аркадзя Новіка ў казачную кветку. Дакладнымі, выверанымі рухамі майстар разразае эластычны камяк распаленай масы, пінцэтам выцягвае празрыстыя пялёсткі, няўлоўным рухам уводзіць каляровыя прысадкі. І вось ужо народжаны ў агні чуд займае месца сярод такіх жа пяшчотных цюльпанаў. А побач на стэлажах — задзірыстыя пеўні, фантастычныя рыбы, што выплываюць з найтанчэйшых шкляных водарасцяў, сямейства смешных бегемотаў — работы, падрыхтаваныя да чарговай выстаўкі. Сёння многім аматарам дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва знаёма творчасць гэтага самабытнага мастака. Яго выдатныя сувеніры са шкла карыстаюцца нязменнай папулярнасцю.

НА ЗДЫМКАХ: вырабы майстра; мастак на шклу Аркадзь НОВІК.

У ЛАНЦУЖКУ СТАГОДДЗЯЎ

[Заканчэнне. Пачатак на 7-й стар.]

«Браі Гіны», што значыць «брат, прападай». На тым самым месцы быццам і ўзнікла мястэчка Брагін.

Але паходжанне назвы Брагіна трэба звязваць не з падобнай на казку фантастычнай легендай, а з характэрнымі геаграфічнымі рэаліямі гэтых мясцін — багнамі (балотамі, дрыгвой). Слова Брагін, як і ўтворанае ад яго імя рэчка Брагінкі, адпавядае шматлікім рачным назвам у Пасожжы — Драгіна, Драгін, Драгонка, Дрыгіна і іншым. Усе гэтыя рэчкі ці нават ручаі выцякаюць з балот, а іх назвы ўзыходзяць да слоў драгва ці брагва ў значэнні «дрыгва, багна». Рака Брагінка мае паралельную назву — Мураўлянка. А такое імя звычайна носяць тыя рэчкі, якія працякаюць па вільготнай, дрыгваністай прасторы.

На Брагіншчыне ўвогуле існуе шмат паданняў, прычым многія з іх маюць рэальныя гістарычныя вытокі. Даследчыкі духоўнай культуры беларусаў адзначаюць распаўсюджаную ў мінулым сярод палешукоў веру ў чараўніцтва, пераўтварэнні ў іншую істоту, перадаюць апавяданні пра ваўкалака — чалавека-ваўка. Пачатак гэтых уяўленняў ляжыць у сярэдзіне і тысячагоддзя да новай эры. У той жа час жылі на поўдні сучаснай Гомельскай вобласці плямёны неўраў, якіх грэчаскі падарожнік і гісторык Герадот лічыў чараўнікамі, бо неўры, згодна з паданнем, кожны год на некалькі дзён ператвараюцца ў ваўкоў, а потым зноў прымаюць чалавечы выгляд.

Аб жыцці неўраў, якіх лічаць продкамі славян, мы ведаем дзякуючы раскопкам беларускіх археолагаў. У Брагінскім раёне, у басейне Брагінкі, знойдзена каля 20 гарадзішчаў, многія з якіх былі пабудаваны менавіта неўрамі. Старажытныя гарадзішчы Брагіншчыны здавальна нагадваюць узгоркі, зарослыя соснамі. На круглай ці авальнай пляцоўцы ўважлівае вока абавязкова заўважыць земляныя насыпы-валы, унутры якіх калісьці жылі людзі. Коль-

кі гадоў мінула з таго часу!

Гарадзішчы будаваліся ля рачнога берага ці сярод балот на ўзвышшах. Адна з такіх пабудов у свой час вырасла да памераў буйнога плямяннога цэнтра, які ў Іпацьеўскім летапісе пад 1147 годам быў названы Брагінам. У гэты год, «калі ўжо замерзлі рэкі», ноўгарад-северскія князі прывялі на Русь палавецкія орды «ваяваці Брагін». У Кіеўскай Русі Брагін быў не самым маленькім мястэчкам. Іпацьеўскі летапіс паведамляе, што ў 1187 годзе кіеўскі князь Рурык Расціславіч урачыста святкаваў вяселле свайго сына Расціслава, за якога ён пасватаў Верхуславу, дачку суздальскага князя Усевалада Вялікага Гняздо. Вяселле адбылася ў Брагіне, падараваным як вясельны гасцінец маладой жонцы, якой у той час не было... 8 гадоў. Цікава, што жаніх быў не намнога старэйшым: яму споўнілася 10 гадоў. Згодна з летапісам, такога вяселля дагэтуль не бывала на Русі, бо на ім прысутнічала аж 20 князёў.

Да канца XV стагоддзя гісторыя Брагіна невядомая. У гэты час, як можна меркаваць, ён быў уласнасцю літоўскіх князёў, а з сярэдзіны XVI стагоддзя ўваходзіць у склад Рэчы Паспалітай.

У 1601 годзе пры двары князя Канстанціна Вішнявецкага, тагачаснага ўладара горада, з'явіўся чалавек, які абвясціў сябе вялікім рускім царом. Гэта быў Лжэдзімітрый, з якім звязаны вядомыя сумныя падзеі рускай гісторыі. Таямнічы незнаёмец назваў сябе царэвічам Дзімітрыем, сынам Івана Грознага, перадаў князю Вішнявецкаму таямніцу свайго нараджэння. Той у сваю чаргу ўзяў Лжэдзімітрыя пад сваё заступніцтва і прадставіў справу ў такім святле, што даў магчымаць польскай кароне пачаць вядомы «смутны перыяд» у рускай гісторыі.

У 1648 годзе жыхары Брагіна добраахвотна адчынілі вароты перад войскамі Багдана Хмяльніцкага, які ўзначальваў барацьбу ўкраінскага і беларускага народаў супраць польскага панавання. Дарагой цаной

заплацілі брагінцы за гэты ўчынак — польскія войскі дашчэнтна зруйнавалі горад.

У IX томе «Полного географического описания нашего Отечества», прысвечаным Беларусі і Верхняму Падняпроўю і выдадзеным у 1905 годзе, гаворыцца, што ў мястэчку Брагін жыў больш за 2,5 тысячы чалавек, ёсць школа і дзве царквы.

Гісторыя Брагіна, Брагіншчыны непарыўна звязана і з падзеямі мінулай вайны: у раёне больш за 60 помнікаў і абеліскаў, узведзеных на брацкіх магілах савецкіх воінаў і партызан, ахвяр фашызму, на месцах ушанавання памяці Герояў Савецкага Саюза, невядомых салдат Айчыны.

Па вуліцы Савецкай знаходзіцца брацкая магіла савецкіх воінаў, партызан і ахвяр фашызму, дзе пахаваны 224 воіны 9-га гвардзейскага і 89-га стралковага карпусоў 61-й арміі, якія загінулі пры вызваленні Брагіна і навакольных вёсак, 9 партызан і 89 мірных жыхароў, закатаваных нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Сярод пахаваных — Герой Савецкага Саюза Павел Мамкін і Мікалай Махаў.

Войскі 61-й арміі фарсіравалі Днепр, прарвалі абарону праціўніка на заходнім беразе ракі і восенню 1943 года ўступілі на тэрыторыю Брагінскага раёна. На досвітку 23 лістапада 1943 года быў пакладзены канец больш чым двухгадовай фашысцкай акупацыі Брагіна. Аб тым жудасным часе таксама сведчаць помнікі. На вуліцы Пясочнай, у скверы, пахаваны 8 тысяч мірных жыхароў, закатаваных і расстраляных захопнікамі. У гады акупацыі ў Брагіне дзейнічала камуністычнае падполле, якое трымала цесную сувязь з партызанскім атрадам імя Р. Катоўскага, распаўсюджвала зводкі Саўінфармбюро, збірала зброю, ратавала моладзь ад вывазу на катаргу ў Германію.

...Калі мы ў ланцужку стагоддзяў разглядаем гісторыю асобных нашых гарадоў ці вёсак, паходжанне іх назваў, народныя паданні і легенды, заўсёды ўзнікае пачуццё ўздзячнасці тым пакаленням, якія жылі на гэтай зямлі да нас. Мы павінны вывучаць іх справы, учынкi, імкненні, каб больш і лепш ведаць сваю Радзіму.

Аляксандр РОГАЛЕУ,
правадзейны член
Геаграфічнага таварыства
СССР.

спорт

Мінулы раз свой кароткі спартыўны агляд мы пачыналі з біятлона. Чарговы ўдалы выступленні прадстаўнікоў Беларусі даюць магчымаць прадоўжыць гэту тэму.

У Аўстрыі на чэмпіянаце свету Ізноў вызначыўся мінчанін Сяргей Булыгін. Разам з біятланістамі са Свядлоўска Ю. Кашкарковым, С. Чэпікавым і А. Паповым ён заваяваў залаты медаль у каманднай гонцы на 20 кіламетраў.

Юніёр з Магілёва Сяргей Гобараў у складзе зборнай СССР стаў пераможцам у эстафетнай гонцы біятланістаў сацыялістычных краін на міжнародных спаборніцтвах «Дружба» ў Чэхаславакіі.

Не можам не парадавацца за беларускіх хакеістаў. Упершыню двое прадстаўнікоў нашай рэспублікі Ю. Крывахіжа і А. Кавалёў уключаны ў зборную краіны, якая праходзіць падрыхтоўку да чэмпіянату свету. Савецкія хакеісты правялі дзве тавары-

скія сустрэчы ў Швецыі і атрымалі перамогі — 5:4 і 4:3. У апошняй гульні адну шайбу закінуў А. Кавалёў.

У гэты ж час у Мінску завяршыўся традыцыйны турнір шаснаццацігадовых хакеістаў СССР, Швецыі, Чэхаславакіі і Фінляндыі. У такім парадку яны і занялі адпаведныя месцы. Тут за зборную СССР гуляў мінчанін Д. Старасценка.

Коротка аб іншых спаборніцтвах.

3,5:2,5 ачка. З такім лікам чэмпіёнка свету ў міжнародных шашках мінчанка Зоя Садкоўская перамагла ў матчы з галандскай Карэн ван Літ.

Высокімі вынікамі парадавалі ўдзельнікі першынства краіны па лёгкай атлетыцы, якое прайшло ў лёгкаатлетчным манежы Гомеля. Сярэбраны прызёр Алімпіяды ў Сеуле Р. Гатаулін з Ташкента тут устанавіў сусветны рэкорд у скачках з шаском — 602 сантыметры. Сярод пераможцаў — браслаўчанка Т. Грабянчук. Яна першай закончыла дыстанцыю 800 метраў.

Вячаслаў Яноўскі ішоў да вяршыні спартыўнага Алімпіа доўгім і нялёгкім шляхам. Яго двойчы незаслужана адхілялі ад вялікага спорту, часам «засуджвалі» на міжнародных і ўсесаюзных турнірах, тры разы Вячаслаў сам кідаў любімы бокс. Але, відаць, спрабуючы даказаць і суддзям, і тым, хто не верыў у яго, а перш за ўсё самому сабе, што здольны ён на многае, зноў надзяваў баксёрскія пальчаткі, зноў выходзіў на рынг. Вышэйшая спартыўная ўзнагарода — залаты алімпійскі медаль у Сеуле прыйшла да яго ў 31 год, прыйшла і слава. Але трываць годаў — такі век, калі многія развітваюцца з вялікім спортам. Яноўскі ж працягвае рыхтавацца да новых баёў.

НА ЗДЫМКУ: Вячаслаў ЯНОЎСКІ (у цэнтры) з удзельнікамі веча-сустрэчы ў Доме культуры эксперыментальнай базы «Тулава».

Фота А. ЦАРЛЮКЕВІЧА.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Індэкс 63854. Зак. 197

АДРАДЖАЮЦЬ МАЛАДЫЯ

Адраджэнне старажытнага Магілёва пачалі энтузіясты камсамольска-маладзёжнага будаўнічага атрада. Свой маладзёжны жыллёвы комплекс (МЖК) яны так і назвалі «Стары Магілёў» і ўзяліся аднаўляць у гістарычным цэнтры горада — на цяперашняй Ленінскай вуліцы — тры трохпавярховыя

дамы старадаўняй архітэктуры. Кожнаму будынку — амаль па два стагоддзі. Спецыялісты Беларускага політэхнічнага інстытута правялі даследаванні пабудовы і далі «дабро» на рэканструкцыю. У двух верхніх паверхах члены МЖК будуць сабе жыллё на шаснаццаць кватэр.

— А першыя паверхі мы аддаём пад грамадска-культурныя цэнтры, — расказвае камандзір атрада Віталь Шмакаў. — У адным доме

размесціцца гарадскі клуб воінаў-інтэрнацыяналістаў, у другім — гарадскі фотаклуб «Магілёў», у трэцім — клуб нашага МЖК. У ім будуць музей, зала пасяджэнняў і дзіцячыя гульнявыя пакоі. У адным з дамоў думаем абнавіць мансарду, дзе будуць абсталяваны творчыя майстэрні для мастакоў. Добраўпарадкуем і саму вуліцу, вернем ёй непаўторны выгляд і стыль. Словам, захаваем для нашчадкаў гістарычны цэнтр Магілёва.